Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газета арадувл 1923 шера дենз ◆ ШИНАРА, 14 ноябрь, 1972 шу. ◆ № 137 (5243). Мах 2 кап.

СССР-ан Нохч - ГIалгIайчоь автономен ах бIаь шу дузаче юбилейшта сийлоцуш кхачахара доккхий социалистически декхарш тIайийцна В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадаьтта чекхдоахача заводан Ахмадов Лема куьйгалла латтача № 5 — 6 йолча установка технологашна. Уж кхиам хьалха кхочушдара шерра социалистически къовсам а йоаржавеш бизза пайда эц цар шоай тоьлачох. Цудухьа заводан установкашта юкъе лоржача социалистически яхье хьалхара моттиги «Грознефтехимзавод» объединене предприятей установкашта юкъе хоадагIа моттиги дьаэцай цар.

Товарни продукци арахецара итт бетта план 106 процент совгIа кхоачашйир установка коллективо. ПланагIа дукхаIачул совгIа арахийцар цо бIаьш эзараш сомий мехка мехкадаьтта продукцеш. ХIаьта мехкадаьтта сийрда продукци арахецара 11 бетта план 7-ча ноябре кхоачашъяьй цо. Ер бутт боалехьа планал совгIа ххы а массехк бIаь эзар сом мах бола продукци арахецаргья технологаша.

Электроэнерги, реагенташ, Iм ахьйола материалаш кхоарах пайдаэцархьашта тIахьа шераш цар кхоалла пайда хир гаьтта со.

Массаза а технологически режим лийза а лелаеш белгалеьннача дукха къахьега, ва цига вокхагIвола оператор, Социалистически Къахьегама Турпал Ведерников Николай Иванович, операторий гIоьнахчаш Дадаев Юрий, Василихина Лудия, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) оператора гIоьнча Л. Василихина, Ю. Дадаев, вокхагIвола оператор Н. Ведерников.

И. Пашин сурт.

ШЕРАГIА ЙОАРЖАЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬ

Да тIехьа шерагIа ирахаа латт вай мехка СССР хьаь 50 шу дизара цIейха сийлоца кахьадахара йоаланна социалистически яхь. Шоай дерриге хьанар, низ, уйла тIаерзаь кхаьыг советски наха КПСС XXIV съезда решенешна тIайийца социалистически доккхараш дизза кхоачашдара. Шоай къахьегама хьинар вайлаь, дикача толамашца наькъбола девача цIейна вай республика къахьегамхой а. Промышленни предприятеш, гIишлош организацешка, юрта боахаме, культура учрежденешка къамта гуш ба социалистически яхьа болам.

Шелковской района «Коминтерн» яха колхоз республика юрта боахамашта юкъе хьалха латтача боахамех ва1 я. Укхаза шерра-шера дегIаухаш латт дьайбай боахам, ялата, бьоадаьрий хьулгьаш. Къахьегамхоша доахача толамий карттердар — дика вIашт1ехьаьаькха социалистически яхь. Дика терко ю боахама партейни, профсоюзни организацеша социалистически яхь леррт1а вIашт1ехьаьаккхара деша, хьалхашка латта дехараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахача эггара эффективнегIа йола балха формаш юкъеядаь. Цхьанхьа формальность а йоацаш цIенхаштта леладу колхоза парткомо социалистически яхь къахьегамхошта юкъе йоаржара гIулакх. Цунах пхьан балха сезона кампани а ца со, дизача шера боахама хьалхашка латта дехараш хайнахьем диззаи кхоачашдара къахьегамхоша тIагIертт къовсам лоттабергбола гIулакх вIашт1ехьдаьккхад. Цудухьа шерра-шера дегIабоагIаш, шерлуш боагIа из боахам. Масала, укх шера республике хьалхарчарча чакхдаьхар колхоза ялат чуцира, из дIаде лаьтта, фу кийдара балхаш, пачхьалкхенга тIайийца лекхаред а заданел а дукха совгIа ялат, дуьх, шура еххар.

Социалистически яхь вIашт1ехьаьаккхара балха тоьла опыт Iоаьй машинаш еча «Красный молот» заводa партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша а. ХIара декадах цкъа яхьа итогаш ю ерригача предприяте а цуи цехашка а. Котбаьнараш бува «Машиностроитель» яхача многотиражни газета тIа, заводской радиона. Партийни организацеи нхьана хIара бетта моральни материальни йоастабарч мероприятеш белгалъю профсоюза заводской комитето.

ЛерттIа лелабу къахьегамхошта юкъе социалистически чаь вIашт1ехьаьаккхара болх Гудермеса района «Октябра 40 шу» колхозе, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадаьтта чакхдоахача заводе, Наурски района Кирова цIерагIча колхозе, наитта республика кхича промышленни предприятешка а юрта боахамашка а.

Халалете 'а, иштта вIашт1ехьдаьккхадац гIулакх массанахьа а. ХIана а тIехь дукха нийслу социалистически яхьа лерттIа терко ца ю, из гIулакх эсса леладу партийни профсоюзни организацеи. ВелгалдегIа, из иштта долча боахамашка гIулакхаш а во лелга. Масала, хьанаргIа вай Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоз. Дика лаьтташ дола, механизировани, дукхача отраслей боахам ба из. Республике моттал, дерригача мехка а массанел хьалкагIа балха юкъейоалайнр укхаза лерригача балхашта тIахьожам лоттабаре а култалдара а болх аттача бовккхаш йола диспетчерски пункт. Массехк шера дика пайда луш дегIаухар бола хам. Цхьабакъда, укх тIехьарча шиш шера телхар колхозе гIулакхаш. Кхоачашъянза йисар боахаме хьайбай продукци пачхьалкхенга йоаккхра планаш. Цуи бахьан — диспетчерски пункта деррига дергда ьыина партийни а профсоюзни а организацеша паха юкъара кхетама болх лаьгIбар, социалистически яхьа гIулакх тесса дитар.

Уж тайпа масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. Парте дайм лоархIам беш йолча социалистически яхь йоаржара деша хIана а йоагIа терко яц массанахьа. КПСС XXIV съезда а профсоюза XV-гIча съезда а решенеш тIа юхьхаьнцарча партейни а профсоюзни а организацешта хьалхашка оттадаьд предприятей, боахамий организацей, учрежденей коллективашта юкъе социалистически яхь йоаржадара хьакъехьа декхар. Цудухьа пIенхаштта терко еш тоабе беза цар коллективашта юкъе социалистически яхь вIашт1ехьаьаккхара болх. Цу деша дайм тIахьожам лоттабе а эшача новкъостал де а дейхарйла я КПСС горкомаш, райкомаш. Бакъахача лоархIаме хургда социалистически яхь вIашт1ехьйоаккхача формализм бюрократизм юкъе а ца юташ, производственни планаш заданеши кхоачашъяра тIаерзаь хиларал совгIа, продукце дикал лакхъяра, цунга дIадоахар лохдара, балха овсарле, производства эффективность лекхъяра, еррнгача торонех ма хулла дикагIа пайда эцара тIаерзаь ца хилча. Пятилетка шоллагIа шу чакхдала кхы бутт ах бутт мара бисабац. Цудухьа партийни, профсоюзни, комсомольски организацей лоархIаме декхар да пачхьалкхен план а юбилейн сийна тIайийца социалистически декхараш а кхоачашдара коллективашта юкъера социалистически яхь шерагIа йоаржае, хьалхха тIехьаьса предложенеш ца хилийтара къовсам чIоагIбе. Социалистически яхьа кулгалдача цхьаккха дан лоархIам боацаш. Хьалха латтача коллективай балха опытах ма моггa дикагIа пайда а эцаш деррига де лева партийни профсоюзни организацеш. Дешнашка ма хулла дукхагIа дарагIа йола промышленни, юртбоахама продукци яхара.

IИЛМАН-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Тахан Iуйрийна 10 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политпросвещене ЦIагIа дIайоладу СССР-и Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дизара хетаь Iилман - практически конференци. Цун тема: «КПСС XXIV съезд духовни культура дIаьо дегIайоаллара, интернационализмаи социалистически патриотизмаи уйлаца чах хьалхбара проблемаши».

Конференци КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо еш я, дакъа лоацаш КПСС ЦК-рча общественни Iилмай Академе Iилман атеизма институте, РСФСР «Знание» общества, Нохч-ГIалгIай АССР, Дагестански АССР, Чувашски АССР, Къоврдой-ГIаьбертой автономни области, г. г. Краснодара, Перма, Ставропола Iилман - тохкама дешара заведенейи учрежденейи викалаш а болаш.

Кхаь дийнахь болх беш хургья Iилман - практически конференци. Тахан пленарни заседани хургья. ШоллагIча дийнахь, 15 ноябре, болх беш хургья кхо секци. ТIехьарча дийнахь балха опыт дIаюха эаргья.

Конференци чакхйоалаш рекомендацеш тIаэцаргья гулбенараш.

С. ШАВИЕВ.

ГIишлоштдарой трефилал хьалха буваш хьабоагIа укх юбилейни шера коммуниста Мусостов Саид - Ахьмада кулгалдеш СМУ-5 № 2 йолча участка гIишлошъераш. Шин шерь 7 вIа хьалъоттадаьд цар 4-ча Микрорайоне. Шера план 25 декабре кхоачашъе лерхI.

ГIишлошхой дикагIа деладеш республика управлене Сийлен грамета елаь участка коллектива.

Къонача гIишлоштдечуй наьна сийдадаьккха дай пхьанительствени совгIат — Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

СУРТА ТIА: СМУ-5 № 2 йолча участка начальник коммунист Мусостов Саид - Ахьмад.

Т. АРЧАКОВА сурт.

ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

СССР-ан Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейшта къахьегама совгIат кийчдара шерра социалистически яхь йоаржаьй Грозненски буруш тохара балхий управлене бригадаша. Цар нахоаддаш эргайоах буруш тохара технологи, бизача низака болх байт буровой оборудованега. Иштта шоай торонех бизза пайда эцаш къахьегача бригадашта юкъе хьалха лаьттачарех я Азамов Султан керте латтача № 91 йолча буровой коллектив. 20-ча октябре буруш тохара шера план 122,6 процент кхоачашъяьй цо. ХIанзлехьа пятилетка кхоалагIча шера четаз бIаьш метраш буруш техад цо.

Цул дукха тIехьаьоаш ях буруделла мастер В. Г. Панов керте латта бригада а. Шера план хIанзлехьа 110,5 процент кхоачашъяьй цо.

Нов. Азамов керте латтача бригаде хьинаре къахьегарна белгалбаьнна ба буруделтараш В. Эльмурзаев, В. Кожевников, М. Саработатько, буруделтарий гIоьнча Г. Фенев, кхыбараш. ХIаьта нов. Панова кулгалдеча бригаде новкъостaшта хьоккам телаш къахьегаш буруделтараша К. Пузенкова, Ш. Мутакаева, буруделтарий гIоьнча А. Сугаипова, В. Шульгас, кхычар.

Д. ГАБАЕВ,
Грозненски буруш тохара балхий управлене НОТ-а лабораторе начальник.

СССР ДЕЛЕГАЦИ ВЕНГРЕ ПОРГХИЛАРАХ

Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитетой Венгерски Халкъа Республика Министрий Советой эхарах укх шера ноябре бутт боаш официальни доттагIала визитаца Венгре гIоргья Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте я волаш йола Советски Социалистически Республикай Союза партейно - правительствени делегаци.

БРИГАДИР

Гудермеса района «Октябра 40 шу» колхоз председатела У. Г. Осмаева кабинете хьачуваьлер лаьхарча дегIара зIамига саг. Цун тIадувхача бедаршта бIарахьежача хоьгдолаш дар из ждай тIера воагIилга.

— Миштад гIулакхаш, Ахьмад? — хеттар дир председатела.

— Дика да, — доьг, гIоадьина шоп делар чувааьначо.

— ДагадоттIа хьона со бригадир оттаяча хана Iа сога аьнна? Iа аьнна, хIанз хьо керте оттаевча бригадас сойа дагадоагIача хана цхьа кхоачашъяьпа шекара свекла чуэцара план. Цудухьа хьона хьалхашка раха оттаду керттера декхар — шекара свекла кхиара план кхоачашъяр да. ХIаьта кIанз со веная хьона дог гIоздоаккхаш бола доаж бехьаш. Тха бригада хIана хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 250 центнер шекара свекла чуэц. План 200 центнер мара йоацача, — йоахар Ахьмада вела а къежаш.

— Со геттара раьза ва Iа кулгалдеча бригада доаьачe толамашта, — аьлар Осмаева. — ХIаьта миштa лел хьа гурахь юа культураш дIаера гIулакхаш?

— Деррига а дика да. ТIатеIIе дIаюш я гурахь юа культураш.

ЗIамига саг арааьлча колхоза председатела хаьттар сога.

— Хой, хьона, из малав?

— Iа бахи боаккхе а, ха-м хец.

— ХIаьта Дуруев Мале Хункурпаша лезавий хьона?

— Хьай заместитель, колхоза керттера агроном, Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кавалер Дуруев Хункурпаша вий Iа вулар? Из ца вовзаш саг вий-хаьтIа районе.

— ХIаьта хIанз укх чура аравьнинар цун воI Дуруев Ахьмад ва.

Къона вале а тракторно-кхаь леладеча бригада бригадир ва из.

ХIаьта къонечар а къаьнечар а сий ду цуи, лоархI.

Колхоза председатела хьехамбаь из вовзар дукха Дуруев Ахьмад лаха вахар со. Колхоза комсомольски организаце секретарь Витаев Лаьча волча вар из. Ахьмада бригадерча гIулакхех дувцаш бегIар консорги бригадирн. Царна хьалхашка истола тIа улл лар ах язъаь кийча а йолаш «Юрта вахар» яхача колхоза пергазета ерг1анара номер.

— Бригада шекара свекла чуэцаре, гурахь юа культураш дIаера балхаш миштa лел заде, — йоахар Ахьмадега Лаьчас.

Цхьа кехката лист хьа а [illegible] азде волавелар Ахьмад.

Из язд шьа ваьлча къайкъа тесса делар тхона юкъе.

— Со а лаьтта хьана дезавалийтад хеттий Iа? Дас, — жоп делар Ахьмада аз даьча хаттара.

Дас бера хана дена дийца кхача гIоала лелавеш чIоагIа дезавелар куьна лаьтта, ха безам хилар мишта хьаьду ялат, кхийола культураш, лаьттак къайлеаш. Цудухьа вахар ва дарх1 ялос чакхъяьккхача Сериноволкерка юртбоахама техникума агрономически факультете деша.

1969 шера техникум чакх а ваьлха цIавера Ахьмад. Шоай колхозе балха вахар. Шин шера участковий агроном волаш болх бир. Цу хана шой болх хоаш хиларал совгIа кхачар болх вIашт1ехьбаккха а хоаш вoлга хьахьаьнар Ахьмада.

— Са колхози вахаре керттера лар доладелйр дIадахача шера ахки чакхдоелаш колхоза комсомольски комитета рекомендацех са комсомольсkу, кагирхой тракторно - кхаь леладеча бригадана керте оттаевча хана, — йоах Дуруев Ахьмада.

— Са воI, мало ма алаьх хьай балха тIа, — йоахар ку хана Ахьмадега дас. — Цхьаннена а ма моттийталахь хье ла колхоза керттера агроном хилар бахьан долаш хьо бригадина керте оттаваь хьона. ХIанз Iа кулгалдеш йола бригада даим шекара свеклий лоха хьувкъам кхебеш хьайоагIа. Шуи бригада лаьтта а дак ца культура кхеира бешна дика. Цхьабакъда, шекара свекла кхеира план хийцца кхоачашъяларгйолаш яц.

Лоаццa аьлча, эггаре хьалха бригадира болх дIаболабеш дукха кхоачамбоацараш нийсделар Ахьмада. Цхьабакъда, Ахьмад хаалнех кхералургволчарех вацар.

Ши бIаь къона боахло вар Дуруев Ахьмада бригаде. Царех 30 совгIа саг заочно юртбоахама лакхерчен юкъерчен дешара заведенешка дешаш ба. ХIаьта Ахьмад ше а ва хIанз Орджоникидзерча Горски юртбоахама института кхоалагIча курсе заочно дешаш.

Бригадерча нахаца дага а ваьна дIаболабир Ахьмада дIадахача шера дена шекара свекла, кхыча культурай лакха хьувкъам кхебера къовсам. Совхк гурахь юа культураш дIаелаьча Ахьмада къаьстта йоаххо йир хий дуллача кхашка чудуийташ хий тохаре. Цул тIехьагIа мерa хIаьже дола деазар ялаташ. УрагIеи кхорагIеи дуваш дийра из хIара гектара тIа юкъера лаьрхIача 70 килограмм аммиачни селитрен, 150 килограмм суперфосфата, юллаш.

Укх шера йийнача культурашта азотни удобренеца подкормка йир. ХIаьта хий дуллача кхашка йолча культурашта шозза вегетационни хьисапе хий техар.

Хий тохеш хIинараш йоакха опыт йола болхлой бар. ХIаьта а Ахьмад каст-каста юе хьожар хий хьалера балхаш мишта лел.

ТIахьаьчар ялат чуэца деза из. Чуйиццача хьувкъамо хьахьекхар бригада болхлоша хьайга къа вехьа ца дайнилга. 304 гектарах хIарале тIара юкъера лаьрхIача 28,7 центнер ялат чудера. ХIаьта хий дуллача кхашкара юкъера лаьрхIача — 30 центнер. Эггара лакхагIа хьоалам ба из Гудермеса районе.

Из бахьан долаш колхозо пачхьалкхенга 1100 тонн йолча дала 1780 тонн хIа дехкар.

Укх гурахь 400 гектара тIа дIадийра бригада гурахь дув хIа. ДIадахача шера дIадийча кхачачул 185 гектар дукхагIа да из. Из а агротехнически бокъонеша дIадехкача тайпара дIахийра. Масала, хий дехкича шозза чудуийташ хий диллар, хIаьта фу дIадуаш минеральни удобрени а тоссар. Цу гIулакхо торо хулийтаргья тIадоагIача шера бIаьш духа хьувкъам хлеба.

Дукха уйла йир Ахьмада бригадерче новкъостешна шекара свекла кхеира гIулакх дикагIа вIашт1ехьдаккха гIерташ. Даим дагадоаллар Ахьмада председатела шийга аьнар: «Шекара свекла кхеира план мукъагIа кхоачашъелаьь». Атта гIулакх дацар из. Звеньешка нах тоьаш хиларах, царна болх ба хараях свекла кхеира йоакхо ерши тайша дад цу культура хьувкъам лакхбар.

Цудухьа къаьстта терко тIаба хийтар цо свекла кхеира звенош вIашагIтохара. ХIаьта Ахьмада из карагIа а даьлар. Хьинар дола мехкарех балха юкъевзар цо. Школаца бувзам лелабе лакхадьлар. Цхьан лака цо дийцача школе а ваха беранта цолловои, юртбоахама культураш кхеирах беседаш йора Ахьмада. Шоай эргIагIа дешархоша субботник дийи новкъостал ду бригадана юртбоахаме культураш чуэцаш. ХIаьта школа йистехьаккхача тIехьагIа бригаде балха ера 20 воI. Цу мехкарашa свекла лелеш шоай комсомольски - кагирхой звено вIашагIъелаьр.

Укх бIаьсти шекара свекла дIаюш, из тIаьнначул тIехьагIа цун мишта гIулакх ду хьожаш, хьехамаш деш хьонача керхарашта новкъостах дора.

Хьийга къа веза доацар. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 250 центнер свекла чуера. ТIадоагIача шера из хьоалам кхы а лакхбе дага ба бригада къахьегамхой.

И. АСТАХОВ.
Гудермеса района «Красное знамя» газета редактора заместитель.

СССР ХЬАЯЬ 50 ШУ ДИЗАРГА

ИЛЬИЧА ВАСКЕТЕГIА

Шоалгкъе аьлайтта шу, дизад Удмуртски автономе. Цу юкъа союзигара дена эргалнинай республика.

Сийдахь - бокхача Октябре цIендаь дIадаьлла классовий къовсам Iоэна гIебаш. Ший пачхьалкхен кхьичад удмуртски халкъага: 1920 шера В. И. Ленина М. И. Калинина кулгаш кхоаьд Удмуртски автономни область хьаярах долча декрета. Бокъонца бола шоай республика дай а хинна дIаьттар къахьегама.

Революци яьннача тIехьагIа дIадахача ах бIаь шера вежарашка болча Советски Союза деналле зIамигача Удмуртски халкъо хьахьекхад, эксплуатанех мукъабаьннача къахьегача халкъа фу дулургда. Бакъда, кхьайна дайха гIаьаш атта дацар. БокхагIа болча нахха уйлашкa хIана а ах уж хаваш. ТIаьаьтта боалоа ха хинна боьхок. Лаьттан чIегалга тIа кевлакхаш хала хьайга къа.

ПаргIата вахар тIадеппича хьаьлхача деношкa а кхеталир халкъо, пачхахьа Росси ше чуделача хIоага чура Советски Iаьдало мара арадоаккхаргдоацилга. Цудухьа майра болабир цо куладествана, кIайгIвардейцештеи меньшевиктеко - эсеровски мятежаш, гитлеровски фашизмаца дуьхьала къовсам. Массе тайпача толамех сийлоца чакхъьыяай ленински къамий политика.

Тахан дегIаена индустриальни республика а хинна дIаьттай тха Удмурти. Цул а йоккхий промышленни предприятеш, чIоагIа механизировани юрта боахам. ДегIаух Iилмен культурен.

Октябрал тIехьагIа карда хьаьнай Удмурте промышленность. ХIанз цо деннаш бийсанаш 1,5-зза дукхагIа лу продукци бIарччача 1913 шера дуцl хинначул. Республика де а доагIаш доккха дувшийй болхлой классах. Эггара хьалхарча эргIанна цуи дегаоалле а металлургашх , машинашъераш, чарахьий топаши радион, пианино а мотоциклаш а, легковой автомобилаш хьаераш. Цар продукци дунен тIарча 50 совгIа мехка йода. Укх тIехьарча шерашка мехкадаьтта доаха республика а хиннай Удмуртех. Трубопровода чу гIоала вежарашха йолча Татаре дола из, цул тIехьагIа — мехкарча мехкадаьтта чакхдоахача предприятешка.

Удмурте болхлой классо, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр дукха къовсам а доаттабеш, дика кхоачашъяьй шоллагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш, хIаьта хIанз социалистически яхь тIа-тIа шерагIа йоаржаю СССР хьаяь 50 шу дизара сийна. ХIаьта эггара хьалха из дIайолайир болат доаладара доккхагIдола декхараш тIайийцачен СССР 50 шу яха цIа тиллийтар дукха лелаеча кхьа юкъекхачи коммунист В. М. Шушков керте латтача бригада.

Пятилетка дьалхара шу геттара дика толамаш а доахаш чакхдаьккхар юрта боахама къахьегамхоша. ХIанз кхетаде хала да 30-ча шерашка эггара хьалхара тракторaш удмуртски юрташка мишта хьахай. ХIанз мел эшаш йола хIамаш а колхозашкеи совхозашкеи юрта боахама продукци дукхагIа кхера. БархIагIча пятилетке балха балха итогаш бахьан долаш Советски Союза орденаши медалаши сийлай юрта боахаме хьалхалаттача 1,5 эзар совгIа къахьегамхошта, хIаьта Т. П. Клементьевaца, И. К. Соснина, Е. И. Кузнецовaца, А. С. Кандаковaна, А. А. Поповaна Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай.

Массала а карагIдаьлларехи дуеццача хьама белгалйоах хьалхалаттарий цIерaш. Цар къахьегамца хьаьхоьлa мехка рузкъаш. Соахка хIара гектара тIара 10,7 центнер а гулъаь пачхьалкхенга 165 эзар тонн ялат дехкар республика. Кхоачамдаь хьайбай продукташ йоккхра тIайийца деррига декхараш.

Бакъдар аьлча, вай мехка хьувкъам дукхагIа телача районашкарча къахьегамхошка цу цифрех тамаш йийта хала да. Цхьабакъда, уральски лаьттанта доаьха хIама да из. Вежарашха болча дезалерча дерригача халкъий къахьегамца хьакхоллаш я мехка ираза кхоане.

(Чакхдоалар 2-ча оагIув тIа).

УАССР, г. Ижевскерча «Цустяжбуммаш» заводa 23 шера слесарь-сборщик Сухинов Александра, Яшников Александра автоматически станока тIа болх беш ба.

А. КУЗНЕЦОВА сурт.

СССР хьалъ 50 шу дизарга

БІУБЕННА КХОАНЕНГА ГІА БОАХ УДМУРТЕ

ИЛЬИЧА ВАСКЕТЕГІА

(Ингушетия, Дахьур 1-ча оагІо тІа).

Мехкаріа хетаме кертера дешаш а лаьрхІа долча отталха къахьегамий материальни культурни беараш тоабелга. Из долаш хоачашлара дола хІаІа ду: шира шера вордача бІо-шаша бола чухтан къахьегамий беараш да[illegible], къахьегаш бутта хьалеш тоалу, наций партийни [illegible] латт...

Советски Іаьдал латтача шераш хьа а хиина беараш бола ца сахача техника дагІадий чулоацамаріа социалистически формаріа къамаш бола культура, Массаза а дийна шира республика а хиина дІаяттай Удмуртия. ХІанз 1300 школа я массане а юкъерча образоване доаларе лекхар хоачамаш. Хьалхе боахама кадраш кийчъяла дукха хІама ду республикачохь 5 институт, 24 техникум, 23 профессионально - технически училища. Іалмаш учрежденишта болх бе ба знамой тайп-тайпара доктор къамара дукха Іилман доктораши кандидаташи. Удмурте поэзия гІаьна яраье, боахам а Іалмахой С. И. Ворончихина, А. И. Первашкинова, Н. В. Воробьева, В. Е. Майера, хьалхар аІорам.

Культура аІора, хьалхе Іалмаш тоІалла даьхача халкъий таланташ хьагучахкара мел оаш хьалаш Іалагал социалистически строя. Ерригача Союзе Іоалла дІахайрый писателий К. Митрей, М. Петрова, Г. Красильникова, хьахар произведенеш. Ших тІехьарча шерашка хьахиной удмуртски оперей удмуртски балета.

Митта хІамаш кхерагІдуердал болхьо Ленина Ильича халкъа Іаьвеле мара. Удмуртски АССР Лакъехьарча Совете хержа 178 къахьегамхой депутат. Царех аьала гарта бола депутаташ боллой адархоша вахалаш ба. Моттигерча Советий депутаташта юкъа 48,3 процент бараш кхаллах ба.

СССР халкъий цхьан доалорча дахаре 50 шера кхерагІ нел дийнарча дийна а вардечІ ТоІамаш дахарах Ленина ордени Октябрьски революце ордени ейнай республикаца. Советски халкъа сийлахь - доккхача цІейна — СССР хьалъ 50 шу дизара накъалхош кІеслагІча пятилетка за ланеш ханая хьалха кхоачашъе а коммунизм хьалъеча шоашкара лакъа лаца а лаьрхІа ба Удмуртски Автономни Советски Социалистически Республика халкъо.

В. МАШАГАТОВ,
Удмуртски АССР Лакъехьарча Совета председатель.

Октябра малхха кІаьн

...Москва. П. И. Чайковски цІерагІйола концертни зал. Концерт ду «Италмас» яхача Удмурте илли халхареи паччахьалкхен ансамбло. Художественни кулгалхо вертера рампофа— УАССР Паччахьалкхен преме лауреат, тха республика хьалхьа артист Анатолий Мамонтов.

...СССР композиторий центральни Ша. Зале, цаІ хохла лья-ча [illegible] лоіхар аьараш, дош РСФСР-ен УАССР-ен искусствай заслуженни деятеля, УАССР Паччахьалкхен преме лауреата Корепанов Германа турпалча симфоне хьалхара дакъеи оркестрана цхьана йоккхача чІондаргаша язъяь ницаитен, УАССР халкъа артиста Корепанов-Камский Геннадь симфонически оркестра язъяь Тылевайски сиитен йолгагІа струнни квартети, удмуртски композиторий операшкарен музыкальни драмашкарен ерш, цар инструментальни миниатюреши дикагІйола романсаши.

Удмуртски къаман музыкально - исполнительски искусства сен шерпача масштабе духьаша оттайыр вай сийлахь-йоккхача Іалхен столица Удмуртски АССР 50 шу дизар белгалдоккхаш.

Цига а тхона оаш йолча аьхча а событешка дагьа лоацаш са волча хана массаз а дагаузар оша дІасха за, Паччахьа [illegible] держави тІаьнттача шераша а ший литература а, е профессиональни музыкальни культура а [illegible] удмуртски халкъа. Кхабооьла, ший [illegible] цо кхайкадаьд праздн. Іаьнна дІахардаларах ший дагаттарам.

Сийлахь-боккхача Октябра лателоно, Советски Іаьдало, кешпрски Коммунистически парте лоаноча къаной хьалкъалеча политика цхьанена хІамаца ийсе йиш йоаш, сийрда, хергІата, дог тІоадоашхаш бола кхаа хьайбор вай удмуртски халкъа.

Советски Іаьдал латтача шерашка сийлахь-доккхача эрдийний нехкарча кхочен халкъий ноаькъастала индустриальни культурни гІулакха чІоаргІа дагІаена республика а хиина хІаттай Удмурте. Тоалашон чІоаргІаеннен я дІало толамо дагІаунай латта тха искусство а.

ТІехьаіагІча шерашке а [illegible] квалифицированне дІалелла боагІачий музыкальни фольклорни материал. Тоахаь пєтлагІча шерашка Іаларьата дукха болх баьб композитораша Д. Васильева-Буглая, Н. Голубева, Н. Галкина, П. Греховодова. Уж ба Удмуртски музыкальни искусство толаме профессионально дагІайоалазра эттара йоалха ньаьхаш декхараш.

Советски Конституце Іалашдаьд вай мохкара дерриге къамаш цхьатаррарча боахонегІа дахарга, барт тайна цхьа дезал сакна дах цуш халахьаш. Цуна дола къовга тоалл — гаргахоачаш латта Советски Социалистически Республикай Союз хьалъ шовзткъе итт шу дизар.

ФормагІа къамани чулоацамагІа социалистически йола «Удмуртски музыкальни искусство—советски культурах дІадаргдоаца дакъа. Оаха доккхаш ду КПСС XXIV съезда решенешка советски искусства дахка мах барах, цун толамаш хадданза дебале бозаш болаш да тхо.

Н. ЗУБКОВ,
РСФСР заслуженни артист, УАССР Лакъехьарча Совета депутат.

Удмуртски АССР Игрински леспромхозе Нижний склад. Укладка вай мехко масса меттиге дІахьужий лъу.

А. КУЗНЕЦОВА сурт.

ЗАВОДА ПЯТИЛЕТКА

Нах ордени дІала Ижевски машинашъе завод къаьстта рекомендаци ела шиеш ю. Цун продукци — мотоциклаш, станокаш, электроприбораш дерригача дуцеи тІа йоаззам а. ДІахлаьа пятилетке хам а автомобилаш тІакхийтай цуна.

Тахан оаха дуьц уж шанаш кхоачаш мишта я.

КІезиг-дукха истори

ГІьлма хьалха дІалхача хана чу завод хьахнинча шахьи кастурсе е дахкаш тхо. ВІаьни пийсьйра хьацандаь вай дІалха бар кІадагІа пятилетка. Цо ноакъостах дергда тхона завода карагІдалар фуд а 1975 шерале из нагІа рубежашка кхоачаргьа а хьараріа кхетадаре.

ДІалаха пхи шу Іалакмате болха альтуа бахьни шераш дар завода. Цу шерашка, шеко йоацаш, доархІамеріа йола событи яр йоккха автомобильни производство хьаьр. 1966 шера декабре экспериментальни корпуса сборочни конвейер тІара Іольний эттара хьахкара 300 ижевски «Москвич», хІаьта тахандоацца 140 эзар совгІа тха автомобилаш хьаьчай мехкаге.

Бакъдар аьлча, цу тайпара топлаш вІаштІехьъяргъяцар керда производствени мощностеш болх ба йоалавийта хинаецаре. Аьлча кхоачам ба, бархІагІча пятилеткна шерашка завода керттера фондаш 3,5-зза дукагІа хина хилар. Боахъе аьлча, 1965 шерага кхачанна хиннача завода пхе шера «къатІаьмй» йхы а цу тайпара (ваьхага дийлача) шиъа ахи предприяти.

Тахайара автомобильни производство — тха завода филиалек шаІ — из, белгтала, хІакхара, дорагІа йола техникана кийчъаь, республика де а доагІаш доккха де йиш бола предприяти.

Ижевскерча, Воткинскерча, Сарапулерча дукхача предприятена новкъостай вахьд автозавод хьалъе, хІаьта царех цхьаяраша хІама а гІехьа юкъарчал доацаш дехьа доаш автомобилаш хьаьча.

Автомобилестроени сихача техникагІа догІаьахчадар а кІаьта шитта тха «традиционни» изделеш (станокаш, электроприбораш, мотоциклаш, цхьа тІехьара мискъои охотнаш) дукхагІа арахецар а бахьан долаш производства объем 1966—1970 шерашка 2,5-зза лаккъенной, продукцена реализаци яра объем — 2,8-зза, къахьегама опсарле — 1,8-зза.

Гоаттара керда йола автомобильни производство хьаьрцен карарзамцен юкъаена халонаш хиллайсланбаьа а, цу деррагача шерашка рентабельно болх баьб заводо, хІаьта дІалхача пятилетке ах миллиарда совгІа сом, вешта аьлча автозавод хьалргем хайрьяргеи тІа мел дахийтачух дукхагІа ахча паччахьалкхен бюджете дІачуленнай цо (оборота тІара телача налогаш пайда тІара оча отчисленейш хьагале).

1967 шера 1 июле денз планированене экономически стимулированен кердача система тІа дьылай машинашъе завод. Реформо новкъостал дьал чура резервеш йиаа хьагучахкара, производства эффективность лаккхъяра. БархІагІча пятилетка шерашка керда аралеца йолавй 50 изделе. Царех нийсона паччахьалкхен дикала Знак еннай.

Дийнаьа совгІа дцы тІа а шитта дукха доалаце йиш хургьа производства технически организацени беараш лаккхалар, цуІе цІехоши культурни гІирсаши шерра хьалхеш хилар хьалхонахаш дола масалаш. Ишьбакъда, цу пайдаша а тоьал дика хьахонахаш аьшка хет оша, дукхалга а дикалга а диллача завод дІадахача пхе шера чІоагІа дегІаенна хилар.

тІа йоаззам а. ДІахлаьа пятилеткаш кхоачаш.

лала хьалъ заготовкаш деталаш юкъеххьара объем 3,7-зза йоккхагІа хургьа, пластмассай деталаш юкъеххьара объем — 30 процент. ХІаьта мерешкови методагІа хьаеш йола деталаш

1970 шера боадамашъ нийсйича 22-зза дукхагІа хургьа пятилетка чакхйоалаш.

Технически прогресс — из хургба пятилетка декхараш кхоачашдергдола керттера низ!

Болх бераш кІезигагІа а болаш

Тхоай пхе шера плана тІа оала чІоагІа уйла тІаккхийтай балхаш балхаш тІа чІоагІъалейтара, болх берий къахьегамеи бытеи хьалаш тоадаре дешашта. Мукъеш тІадугттареи доассадареи балхашта механизаци яра юкъеьхьа лаьрхІад оборудоване 150 единица, складашка деча балхашта — 120 единица. Пятилетка шерашка хьал а я, завода чуьхьа а нехашта чухьа а мукъаш гІалла кхахьара юкъебаьха бола конвейерни транспорта 40 километр совгІа дикъ.

Пхе шера дикха аьхкатоха завода бахлой алапе бадам. Материальни поощрени яра фонд 1970 шерала нийсйича 86,5 процент йоккхагІа хилийта дахьхІал, социально-культурни мероприятей фонд — 23,2 процент.

ХІанз диъ шу совгІа ха я заводо планирование экономически стимулировани кердача система хьалашка болх бу. Дукхача экономически терминеха ловзасха хетараш хувцанза хьегдоачача дахьар тхо реформа. Уйла цІендаштагІа тІаьхийта кхалар тхо продукцена реализаци яр, пайда, рентабельность, норматив тІех запасаш яр салла долча хьокхамаьта.

НийслагІча пятилетке реформа кІоаргъяра дІахо болх бе безаргба тха. Цунца дувзаденна маьлагІа дешаш да лоархІаметІен сагогаріен дараш? Гучех, йисача боккъонагІа хьалхарча моттиге оттаде мегаргдолаш да болх бераш кІезигагІа а болаш продукци дукхагІа арахецара декхар. Щекински опыт юкъехьара гІулакх цІенашта дІадоладе дешаш я завод.

Ала дева, гІонна болх беш бола болхлой тха хІана керттерча производствени персоналаш дукхагІа хилар. ГІонна деча балхашта механизаци автоматизаци яра йиш хулийтаргьа къахьегама хьалаш аттача дахьа ца Іеш, тоьал дукха персонал кхьчаа балхаш тІа яхийта мукъаница а.

Эксперимента хьисапе мотопроизводства цхьан цехе щекински метод юкъеахьа хьежалар тхо. Хьахнинараш гучахьа да. ГІонна дола балхаш деш хинна бархІита болхло керттерча операцеш тІа вахийтад. Из эксперимент ма моттагІа дукхагІа юкъеахьа лаьрхІад аьхха.

Персонал кІезигъяра йоккха ворвр а литта доалдара структура эргайоахаш тоалр а инженерно-технически болхлой боагІача тайпара шоай балхаш тІа дІалаьсбар а. Цу категоре ухельни вес дІалз ухх сахьата берригача мехкарчул е дхьяьерчух лакхагІа а. Цу цхьан хапна станкостроительни производства СКБ-ес конструкторий къахьегама нормировани яра болх баьб. хІаьта цунах хІамедо а дика бериат а дахьнаьл. Из опыт Іоаьльчули вІашагІтехатчули тІехьагІа, заводерча воух конструкторски бюрошка гІоала а дІайоаржаергъа из опыт.

Доалдеха дикагІа вІаштІехьдоаккхача къаьстта дакъа лаца дезаш я ухх пятилетке электронно-вычислительни техника. Вычислительни ши центр вІашагІъэллай заводе, хьа а кхаьча, вІашагІйоллаш я периферийни оалыш йола тоьал дукха оборудоване. Производствона хоалху автоматизировани система юкъеяхкара перспективни план отталъй 1971—1975 шерашта.

Реформа дІадехарашка деккъбийла ву шитта хІамаш дикагІа хьаяра, керда моделаш дагалуцара дешашта а чІоагІа уйла тІаахийта. Дикала Знак хара аттестаци яна дІачуяла лаьрхІад яллхел кІезигагІа йоаццашт изделеш, цу дахъа «ИЖ-Планета-3», «ИЖ-Юпитер-3», яха мотоциклаш я.

Йоккха яле а кхоачашъюлургйолаш я

Кердача пятилетке дІало а оккхача тенппагІа догІаухаргьа завод. хІаьта керттерча дакъе аьхьаргйолаш я тахан предприятеш доархІаш йола продукци— автомобилаши мотоциклаши.

Пятилетка чакхйоалаш шера 220 эзар дукхагІа арахеца езаш я автомобилаш. Тха автомобильни производство шай хинага дилача дай-мехка автомобильни промышленноста «ветеранех» цхьаьне— Ленински комсомола цІерагІча Московски автозавода (АЗЛК) боамга кхоачаргьа.

Цул совгІа, кердача пятилетке ахы тайна хургьа автомобилашта реализаци яра объем а. Нагахьа сацна вай мехка бахача нахага 1970 шера 124 эзар легковой автомашина хьаьча хиннаде (торгови сетага гІоллеи тайп-тайпарча лотереех цхьан бенеи). 1975 шера нагга йоккаьнья уж 800 эзарнега кхоачаш. Цу гІулакха юкъе хина доккха дакъа лаца дезаш я Ижевски завод.

Ухх пятилетке цхьан хінна бокъонца хьоаль яла езаш я тха автомобильни филиала ерригае объекташ.

Сон сиха а ма уцеш, цхьабакъда, тоьал лаккхача техникагІа догІаухаргьа завода цхьайола производстваш а. Къаьстта уйла тІаьхийт мотоциклетни производства.

Мотоциклаш дукхагІа арахеца йиш хилийтаи производствени мощностеш кІезига хилара. ХІанз дІалехарий боарамга кхоачаеш мотопроизводство айха керда эланош хьалъе еза.

Цу тайпара проекташ йолаш я. Ухх пятилетке хьалъе лерхІ мотопроизводства ерригга керттера цехаш цхьан тхоша кІал тарьергйола керда корпус. Цу хана шера арахеца мотоциклаш 350 эзарнега дІакхоачие лерхІ, вешта аьлча хІанз арахецарашка нийсйича 40 процент совгІа дукхагІа.

Пятилетка шерашка шитта дикка догІайоагІаргьа къаьсттача станокий, электрохерий, спортивно-чарахий топий производство а. ХІанз арахецача моделей ерригаш а хІана яц аьлча йола конструкцеш дикка тоаергъа е ерригаш а керда хьаергьа.

Хургдолчунга хьежача

Миште хургьа Ижевски машинашъе завод кІеслагІа пятилетка чакхйоалаш?

Эттара хьалха, цу хьахале из хургьа завод хиина а да Іеш, къаьст-къаьста массех филиал— автомобильни, мотоциклетни, станкоинструментальни — юкъе а йолаш йола йоккха объединени.

Завода производствени план айхха йийзай Іналмахой новкъостала отталъча коллектив социально догІаахара планаша. Ухх пятилетке тоьал дукха ахча хьежале лерхІ болхлой къахьегамен бытеи хьалаш тоадарга, цар культурно-технически беараш лаккхбарга.

Дикка лаккхургба производства технически кийчоиа из вІаштІехьъянхарен беараш. Шеньеина дІаяргьа хІана шеера лерха цхьайола профессеш (распределителаш, счетчикаш, транспортировщикаш). Мукъабаргба цинкъаленн хален балхаш деш бола дукхаа болхлой (грузчикаш, полировщикаш, сидельщикаш, кхиберараш).

Къахьегама хьалаш дикка тоаргба заводе, из хьал ерригга керттера наьхеи дикагІа хургьа.. Доаьол деха йоккха дукхагІа хургьайтаргьа продукци.

Заводе бахча тоахаме гучадоалаш, заводе болх а беш чуІе моттиг йоалача беррагача болхлонта чуІеча цІенонна кхоачам бола ухх пятилетке ах миллион совгІа квадратни метр чуІе моттиг йола 15.000 гаьтга квартираш эксплуатаце дІалла вешш хилар. Уйла дукха чуІа цІенош хьалдара 100 миллион совгІа сом дац. ХІаьта ухх пхе шера цу гІулакха завода хьежаде тоза да 67 миллион гаргга сом да.

Бакъдар аьлча, бина кхоачам беш-м хац из. хІаьта а вешш борах шии дакъага керда квартираш-м кхоачьорга.

Цу тайпара планаш бокъонца кхоачашхургйолаш хилийтара, эттара хьалха, вадаиеш кхоачашъе оаа деррагача технико-экономически хьокхамашта.

Цунах хургьа деррига социальни декхараш кхоачашдара йола лард.

Ижевски машинашъярашна шерра хьахьоржа пятилетка толаме кхоачашъяр дукха. Цунах латт дІахо оаха толамаш лоахаргхилабах бола керттера тешам.

«Аз—паччахьалкхенна, паччахьалкхене — сона» — цу тайпарча лозунгана бакъдеш да тахан партен хьалхьоа планаш цхьатара хилар.

А. ЗАЙЦЕВ,
Ижевски машинашъярча завода планово - производствени отдела начальник.

Керттера низ

Производство шитта догІайоалаш материально-технически бола кийча? Тха планаш кхоачашдергйолаш ширар сошца бакъдеш да?

Лакха белгалдоалаш, 1971—1975 шерашка автомобильни производство керда мощностеш хьал а ерга, бола бе а йолайоалийтаргьа, мотоциклетни производства керда йоккха корпус хьалъе лерхІ, хІаьш. Цхьабакъда, ахха керда производствени оборудовани бахха юкъейоллалара чеках продукци дукхагІа арахеца гІерта мегаргйолаш. Из сон бакъдеш шаьлен цхьан еаббоен хургъер.

Пхе шера планагІа йолча КПСС XXIV съезда Директиваша керттера дІадехар а доархІам чтаха производства эффективность лаккхъяра декхар. Из декхар кхоачашдергйолча керттерча средствех ваш а керда техники технологи юкъехьа, хьалха, кхьалкхьеи, производство, дола Іалмаш дерда сий вІаштІехь дахьар.

Тха завод массаза а хиина технически прогресса хьалхатоттараех. Ухх пятилетке а бІубенна цу нахьъагІа йода коллектив. Цо юкъейоалае лерхІ бийлла оасарле дакха йоацаш метода тоадача кердача оборудоване 2500 гаргга единица. Цунах хургьа шин миллион сом гаьнта сина экономически эффект. ВІашагІа а елла, эксплуатаце дІалургьа 60 автоматически линий, тІаккха цо йиш хулийтаргьа къахьегама опсарле юкъера лалаьйча шозза лакхъе.

Шаша а оборудоване модернизаци ергьа заводе: шашагІа піерза лала лаьхІад 375 агрегат. Шаша (шера 400-негара 500-нега кхоачаш) дукхагІа арахецаргьа оаха къаьстта шоай тайпарча станокаш.

Йикка дукхагІа юкъеахургьа прогрессивни технически загатовкаш. Масала, тІех нийса йоаькъа штамповкаш 1975 шера 2,2-за дукхагІа арахецаргьа 1970 шерацца нийсйича. Нийсача объеним штамповкаш хьаьдал моттиге

«СЕРДАЛО»

2-гІа оагІ. 14 ноябрь, 1972 шу.

Удмуртски АССР Можгински района «Заря» яхача колхоза художественни самодеятельносте дакъа лоацараш.

А. КУЗНЕЦОВА сурт.

ЛАЬТТАН БЕРКАТ СОВДАККХАРА

Лошка ай тха колхоз, цун оах лаьттан дерригеи а — 1600 гектар. Цхьабакъда, цунех е, хьага чура сакха, хьагуш да, ухх тІехьарча шерашка советски пхьа хиина доккхий хувцамаш. Парти правительстваи хадданза йоахло еш хилар бахьан долаш шерагера шерага чІоагІлу пхьбоахама экономика, тІа-тІа хьагІа дуе лаьттанна белхаш дерий вадар.

Іалаше, бакъдар аьлча, тха лаьттан кхадерашта хьалхашка болгалара халонаш уггар, цхьабакъда, уж вашакъургъаь хьалга дац цо. Агротехника эргайоахеш тоа а еш, лаьнар а айдеш, гоазал сом а йоахаш, тха колхоз къахьегамхоша доалла толамаш ясла дад.

ХІанзарча хана лаьтта лелалеш бола керттера ноа механизатор ва. Шийга дІаелнача техникай агротехнически средстваш новкъосталца хадданза продукци дукхагІа яла езаш ва из. Механизатор — агронома эттара воккхагІйола деттагІеи ва дагазуьлар, цар ийкхла дьоашал дуле толам бергба. Цудукха Іалахьмате боккха лоархІам бу оаха механизаторски кадраш кхеара, цар гоазал лаккхъяра.

ЦІешта бац тха бІарчича мера балхаш тІехдика кхоачалашаш, агротехника гІулакха хьалха дахка хІана доацаш хьабоегІа механизатораш. Ухх шера, оа агроном хиларах тарра, дог раьле долаш кІераш йоах аз лаьттана дача белах гектара дика ахташ болча комбайнерий А. С. Куртеева, В. И. Петрова, Г. В. Лебедева. Царех хІарано эфлер цхьа эзар гектар хиина Іеи. Тракториста юкъа белгалбаьа базаш ба оа ноартолаш лелаш Загребин Петр Афанасьевича Анатолий Егоровичи, хІаьта шитта В. Н. Вахрушев, М. А. Агеев, А. Е. Пермяков, кхыбараш.

Ялташ кхедарий дІалхаллатча отряда къахьегама хьиларо, кийгийтемо новкъостал ду лаьттан гаплаш дьеаллара дол дІоагІаш лаха. Эттара хьалхарча аргІавка кхоачашду оаха моттигерча хьалашка «хьежа» нийса кьоастадергдола низ лаха йиш хулийташ дола декхар. Из ала доагІа, эттара хьалха дІадуьча лаьттай структураш. Гурахь дуа рекь — тха лаьттанна керттера культура, ялатешта юкъе лоархІамагІара моттиг доац цо.

Соакхалца тоьах дукха лаьтта дІалоанар бІаьстаи юкъе дуоа кІиьо. Ший хана гхона кхоачанбора цун хьувкъено. Цхьабакъда алат тар ма лу дукхагІа лаха аьна парти правительстваи лаьнача вакъо цхьадола, цуннашаш дайтар тхога дІаюача хІамай структурана юкъе. КІа мел дика дала а, тха хьалашка нечача лохагІа ба цун хьувкъеш. Цудукха, оаха из хьалха а бакъхаб. Масала, соакха, шоллагІча бригаде хІара гектара тІара 21 центнер иеш бакхар, хІаьта колхоз бІарча хьахийча — 17,8 центнер.

Леши хоартолашь — нагахьа сакна де доагІача тайпара царна гІуьал лача, колхоза цІи хоашташ йола тха традиционни культураш. Соакха, масала, лен лалабарах 62 эзар совгІа сом доход хилар колхоза, цу дакъе 37186 сом хІена пайда а болаш. хІаьта район бІарчел хьакйача ленах бакхна пайда 46 эзар сом мера хилавар. Лена реализаци яра хІанзале ша план кхоачашъяй колхозо.

Севообороташ хара ца ерайа ца лертІа ийла хьалургйад лаьттал. ДІайна пятилетка йоалала дала чакхьала лаьца тІагІертта баьй ма болх. ХІанз оаха кІарерзаьа бархІ-бархІ кха юкъелоагІа кх севооборот, хІаралена цхьа дІайийча дукхача шерашка тІаэлеча бакий шиша, кха [illegible].

Боккха лоархІам бу оаха шеерен тимофеевкан. Уж тхона ца хилча аргІовеаш а эрий тІаэлелача бакий дика лаьгІенаш тха ца хилар бакьен долаш.

Тимофеевкаца вІашагІеааь алеер кІезиг-дукха дІаша оаха гурахь дийна элатеш тІадолча лаьтта дукхагІйолча хана ноябрь бертта хьалхарча итт дийнахь. Цхьабакъда, из да хувцалаь йиш йоацаш яц. Хьалашка дьежна ду оаха тхоай де дезар.

Тха боахаме дахьъаш йІаьъкарча хана лода лаьттаб моттигерча удобренеш мах ца бер бахьан долаш. ДІалхча пятилетка шерашта из кхоачамбоацар цхьадолча дакъе дІадаьккхар. Оахача лаьттай хІара гектара тІа 7—8 тонн моттигерча удобренеш тоссар. Цхьабакъда, из боарам тха лаьттаашта вІаьхе кхоачамбеш бац. Кхашка ица а дукха дукхагІа моттигера удобренеш тесса торонаш йолаш да тхо. Торф йоаларгІйола карьер боккъонца хайчаьа дьинай.

КІир эхаш да тха лаьттанна. Къаьстта отташ декхарагІа бу оаха из бола. Соакха мистеннача лаьттай 320 гектара кІир тохар оаха. КІир итт оаха шитта дукхача минеральни тІаьнала баьнаш дІайийнча хьалхарча шера а.

Лаьттай беркат совдаккхара тІа-тІа боагІагІча лоархІаме [illegible] минеральни удобренеш. Соакха оаха хІара гектара тІа цаІа ана центнер тайсар уж.

Лаьттах бакъагІа пайда эца йиш хулийтача гІулакхех я, шеко йоацаш, лаьттанна обработка яра технологи, кхаьнара бедаш лара хадаш. Тамаш яр оаха хьувкъеш чубалъера, нагахьа сакна бІаьстар юкъе ший хапнахьа эаба тІа гІоадал сойиаь а аькагІйола агротехнически лекшка кІамаш дІайойла а хиная.

Лаьттах пайда дикагІа эцаро, хьувкъеш тІа-тІа дукхагІа лаккхаро новкъостах ду деррага экономически хьокхамаш тоадара. Масала, дІахлача пятилетке тха колхоза тІаена ахчей доход 250 эзар сомагара 385 эзар сомага кхоачаш дукхагІа хиннай, производства рентабельность 38 процент лаха а дуж.

ХІана хІара дошах пайда яц 1973 шера хьувкъъана чІоагІа лард йоалара. ХІара гектара тІара 18 центнера хІезагагІа доаш ялат дакха лаьрхІад колхозо. Иеза хьувкъеш баккхаргахдарах багаза тешаш ба. Дикача хьал тІа а доаш Іяа хІал лохад гурахь дуа рекь, цунах цхьадолча дакъа тІа гурахье а дена суперфосфат тесай, юкедисечан бІаьстаи юкъе ялатана подкормка ерга. ТІехдика фу дІаоттадаьд, ялташ дІахувки лаьтта тоадеш. Йола техника ерригга а хІана сацнана аьннаь тоаль хьвнай.

Пятилетка кхоалагІа шу КПСС XXIV съезда решенеш толаме кхоачашъярга бодача новкъа гІолла ехы цхьаьнах а гІа бахкар хургла тха ялаташ хкадараша.

Н. ЧУРАКОВ,
Якшур - Бодьинска района «Дружба» яхача колхоза агроном, РСФСР заслуженни агроном.

Советий массазарча комиссешка

ДЕПУТАТАШ — БОАХАМА ДОАЛ ДЕЧА

Наурски райисполкоме вӀаштӀехьала болх беш я массазарча комиссе. Царна юкъе довгӀа 63 депутатий 131 активистий. Районан халкъан боахам дегӀабоаллабеча, культура айеча дакъалоецаш бе комиссей члена. Цар гӀулакх кхоач хиттӀа райисполкомо дуьна уйттаду дешаш кийчдеча, тӀахьажам лоаттабу пачхьалкхен ахчан нийса кхоачаманой хьожача, районан экономика дегӀаьдаьра проблемаш ювцача, хӀаьта сессешка, исполкома заседанешка дуьйдаьра тайп-тайпара дешнаш кийчду, рекомендацеш тел.

ТӀехь - тӀехьагӀа лакхлуш лаьтт хьакхе боахама доал деча массазарча комиссей лоена дакъа. Къаьстта дика болх бу районан Совета депутат «Терский» ж[а] леладеча совхоза керттера агроном ноп. Ткъача керте латтача юртбоахамен заготовкай массазарча комиссе. Цун юкъе 6 депутат, 13 активист ва. Активисташцен юртбоахаман специалисташцен цхьана кийча а дагӀ райсовета сесса цхьа доша исполкома заседане 33 доша дувӀа оттадаьд массазарча комисце 1971 шера. Уал шера кӀс бетта исполкома вышдаенешке дийнад тыьаь пи[д] доша, райсовета сесс[е] па[Ӏ].

Ленина цӀерагӀча колхоза хьайбаш лелаьдача боахама — востехнически учета хьал техкад цу комиссе. Из дешан царна гучадаьдар: хьайбаш хӀара дайлахь лоархӀаш ца хилар, шура мел лу хьажара доадам хан-ханал[ь] деттаьга вӀаштӀехьадаьккхадам. шурий кьовладл масса тӀахьожам лоаттабаь, иштта хьадоза а кхоечам-бовзарам. Из доша исполкоме дуьла в оттаде[ь], цу хьакхехе довгӀа решене тӀалийцар.

Комисси тохкаш хилар «Наурский» комсаш лелаеча совхозе комсош чуаччен доакъар Ӏалаш-дечен къахьегачарна фу тайпа поопреня я. Цох лаьца дахьрхӀа доша дийцар исполкома заседане. Района юртбоахама управленеца цхьана доакъар Ӏалашдеча хьалха латтаьраша Ӏовзь опыт белгад а хӀ из шерра йоаржае лархӀар. 1972 шера Наурски района боахамашка цига белгалъьча хьалкалаттарий оомтах пайда цийбеш Ӏалащдир доакъар.

Лакхе вай белгалдаьчча тайпара юрта боахамц дуьлаьденна цкьакхка лоархӀам доша тергал ца деш дитац комиссе. Хиш дехка система малагӀча хьала я, кхацка чудуштаж хий декхилга мишта вӀаштӀехьдаьккхад, капитальни гӀашлош хьальбелга мишта латт, алат чуэцача, доакъар Ӏалащдеча болх нийса вӀаштӀехьбаьккхабий, иштта дукха хьыдола деццаш тохкаш а цига хула кхоачамбоараш дӀадоахаш а бе депутаташ, активисташ.

Комиссеша цу тайпара болх вӀаштӀехьбаьккха хиларо торо хулийт дерриге юртбоахама балхаш лоацаче хана чакхдаха, хьункъам, хьайбий продукташ дукхагӀа яда, къахьегама оасарле лакхъе, юртбоахамий къахьегача болхлойи колхозхойи хьал-торо айе.

Шоашта эшарга хьежжа балхе дукхагӀа юкъа уаз комиссе активисташ, боахама кулгалхой. Болх дикагӀа хиларца, бовзачарца дагабалоро пайда мара ца деш ца хилар дика довз ба комиссе членаш.

М. УМАТГИРЕЕВ,
Наурски райисполкома председателан заместитель.

ДАИМ ХЬОКХАМ ТЕЛАШ

Грозненски машин сха №2 йолча заводе дикагӀйола болхло, общественница лоархӀаш я Борова Лиза. Нагахь саг ваш шега из ца йовзаш цун сай ца деш. Цун керттердаьо да къахьегаро тӀера хилар. Хола хиларах балхах бӀукъожабеш ца хилар, массаза а нахаца безамен Ӏаьмерзан из хилар. Ше болх беча производстваьх дог лаьаши коллектива сий лакха лоаттадара хьинар кходенгдлоацецаш я Лиза. Из иштта хилара тешал деш дукха масалаш доаладе йиш я. Дукха хьа йолцацаш тукхан смена чакхъьын-начул тӀехьагӀа цун иштта болх бе безаш йола сменаца балхаха ца йоагӀаш йисар. Нагахь Лиза цӀадахача балха тӀа чоагӀа хьоваам хургболаш гӀуллакх этар, Цхьабакъда, вӀаштта шин сменагӀа болх бе хала дале а балха тӀа хьовзам ца хьашйтора шоллагӀча смене болх бе ж[и]ессиер из. Толамна чакхъьаьккхар цо шоллагӀйола смена. Из мел балхах долча дукхача масалаш ца[Ӏ] мера дац, цу тайпара масалаш дукха доададе йиш я.

Борова Лиза балхан-довза производственница дилар хьахьокх цо доахача къахьегама толамашна. Цхьакхта смена дӀакхийтаца цо шин сменан норма 125—130 процент кхоачаш ца еш. Массеха шу дизад цхьакхда брак боцаш продукци доахеца, Цудухьа ОТК болхлой тӀахьожам боцаш болх беш я Лиза. Ше цига къахьегача дениз 5—6 болхло кийчвьй цо шин профессигӀа. Уж а шоей хьехархо санна хьинаре къа а хьегаш юбилеэй сайна хирачу социалистически шие хьалха латташ ба.

Дика общественница а я Борова Лиза. Цо дизза цӀенен кхоччаенду къахьегамхой Ленински райсовета депутата декхараш. Хиржархоша шайна тӀаденачаа гӀуллакхаге хинпахьа хьажара шай низ кхобац цо. Ше болх беш шолье кхачаш техникие ӀӀамид дика дешаш а я иэ.

Иштта хьинаре къахьегама, общественни балха тӀа дика дакъалоацача Лизайна дукха сийлен грамоташи ахча премеши тийнай, къахьегама книжка тӀа хӀа а яздеш дукхаза баркалла ялад. 1970 шера цунна елар Ленински юбилейни медаль.

СССР-ен Нохч-ГӀалгӀайчен автономен аз бӀаь шу дуззача юбилея сайна тӀеийна социалистически декхараш хӀензаьхье тӀехкхоачашдеш цо.

[illegible]

Сурта тӀа Л. Борова.
[illegible] сурт.

№ 21 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Кепатеда евальшмача КПСС Нохч – ГӀалгӀай обкома пропагандах агитацен отдела «Агитатора блокнота» арйӀакхарча 21-ча номер тӀерка «Даза деноп» яхача рубрикане кӀал кепатеха дукха материалаш я.

СССР Конституцен Денна хетам цига кепатох «Эггара демократическагӀа» яха Нохч – ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретара Г. Силохина статья. Цу тӀа хьеела вай общественни строй демократизм, сакъердаме дайнеш йоалаьай Нохч – ГӀалгӀай АССР къахьегамхой депутатий Советий доаттамахи балхахи.

Ракетни бӀухи артиллерен Денна хетаь беседаш яра йола методически хьехамаш да блокнота тӀа.

«Нохч - ГӀалгӀайчен автономе 50 шу» яхача рубрикана кӀал кепатох республикан юрта боахама дегӀадарах йола материалаш.

«Вай лоелахой болча» яхача рубрикана кӀал кепатехай Черкес - Балкхарой АССР халкъа боахама Советски Ӏаьдал латтача шерашка кхагӀдаьинарех, цу республике социалистически культура дегӀаярах, халкъа хьал-торо лакхъялерах дуьцаш йола корреспонденци.

«Гойтара агитаце опыт» яхача рубрикана кӀал кепатеха а КПСС Ачхой - Мартана райкома инструктора Х. Домбаева язъяь «Терхам тӀаозам, дог тешаде[ш]» яха а КПСС Ленински райкома инструктора В. Созрижнаас язъяь «Социалистически кхоачашбеш...» яха а статьяш.

Дунен халкъашта къаьсача гӀулакхех лаьца хетаь а «Социализм монополистических капиталов» яха блокноте тӀа кепатеха [illegible].

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

Укх шера дламагӀа 800 гектара тӀа алата лаьрхӀа гурахь дуь ца йоагӀар алатах дӀаде даьаш бер Гудермеса района «Дружба» колхозе механизатораш. ХӀаьта алат кхоачашъянь баьинначул тӀехьагӀа кошача доакъара лаьрхӀа хин а 900 гектара тӀа юртбоахама культураш дӀайийнай колхоза механизатораша.

ХӀана тӀейоагӀача шера бӀаьсти дӀадуургдоля алатарита лаьтта кийчдем бе уж. Деррига а хьа аха деза лаьтта 900 гектар я. ХӀаьта 9 ноябрь тӀакхоачаш цох 700 гектар аьхан ваьнахр. Минеральни удобренеш а тоссаш ду цоьхам. Дика болх барца белгалбаьнкаб механизатораш Васитханов Идрис, Байсунгуров Баха, кхыбераш. СихагӀа кхиакхара балхен чакхдахар шоай саготагӀа долла декхар лерх[Ӏ] колхоза механизатораша.

Б. ХАСАНОВ.

МухьашдукхагIа

КПСС XXIV съезда автомобильни стамта хьалхашка бахитейнаше декхараш оттадаьд. Из да мух дӀа-хьа кхухьаш йолча автомобильни транспорта болх ма латтача тайпара тоабаь вӀаштӀехьбаьккхар.

Из парте социамаш вай республикена мишта кхоачашду хьагойт укх факташ. Грозненски уйловк транспортно - экспедиционни предприяте коллективо вӀаштӀехьаьй шаккадаь кхача городашка Грознера мух дӀаккхухьаргболей кигарь хьаккухьаргболей рейсаш. Мух дӀа-хьа кхахьара йола графикаш лоаллахарча республикайи краяьи цу тайпара йолча организацешца йийца а йийца кӀоагӀъаьа я. ХӀара денна беза мух кхухьаш йолча тралераша дӀаккхухь веара чекам тай-тайпара весодама яраьда продукци. Цар мух дӀаккхухь мехне итташ йолча городашкеи районашкеи. Дукхьал цхьан октябрь бетта Грознера дӀа а хьахьитай лолаха идача республикашкарех кракашкарех хь а кхьвай 8 эзар сов гӀа тонн продукци.

Транспортни балхаш дика вӀаштӀехьдахарах производственни декхараш шийн хан-хийнахьа кхоачашде карагӀдоал. Из коллективо хӀана ноябра шолагӀа долча дакъье чотах балхаш деш я.

Итт бетта планал дукхагӀа транспортникаша дӀа-хьа дийьад 6 эзар тонн совгӀа мухьаш. Из балхаш долеш предприятена аллаяд совгӀа 10 эзар совгӀа сом пайда хиньаб.

Техника дӀа ма деллара мухьаш кхухьаш йолча грузовикай балхаш вӀаштӀехьдахаро, болаш бела низ боагӀ - боагӀача нийсбеш дӀаккхачайтеро, кържача социалистически яхо торо хилийтар къахьегама оасарле 7,3 процент лакхъе.

Мухьаш кхухьаш йола автомобилаш дендари-денра дукхагӀа хулаш латт. Иштта укх цхьан шера мух дӀа-хьа бижаб 10 эзар совгӀа автомобило.

Уж санна дола толамаш даха карагӀдаьлар болхлой лакха тоьлла йолаш, шоайла дӀа-хьа гӀо дени хиларах. ДикагӀа болчарна юкъе белгалбахь боагӀа диспетчераш Закриев Мухьмад, Озолина Галина, Мапучарова Тамара, Дукаев Мухьмад, кхыбераш.

Я. БУБНЕНКО.

Ижевски автозавод. «Москвич-412» хьаьн керттера конвейер.

А. КУЗНЕЦОВА сурт.

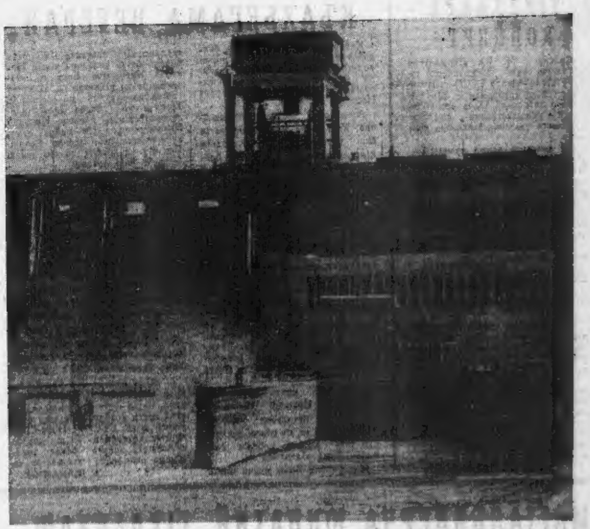

[illegible] гидротехнически комплекс.

ТАСС фотохроника.

ЦХЬАН КЪАХЬЕГАМА МУГӀАРЕ

Советски Союза ах бӀаь шера юбилее хьинъехье «Знание» яхача общества активисташа 50 эзар лекци йийшай, доклад яь Волгоградски областа заводашка, гӀишлошка, колхозашка, совхозашка.

800 совгӀа лектов — хулгаьду партийни советски болхлой, Ӏилмахой, дуэний преподавателаш хиннаб областе юрташкарча райокашка баха. Кхаш леладеча бригадашкеи фермашкеи лекцеш йийшай цар коммунизм хьалъера лоархӀамегӀоча дешаех лаьца.

КИРГИЗИ: ЛОАМАШКАРА КАНАЛАШ

Нарынски областерча Ошача яхача хи тӀа хьалбе болабаьй хий ухача моттигерча канала керттера гӀирс. Лоамашкара тугӀаш довгӀа из хий. 90 метр лаьха аь а дь, турбашкех бетонах яьча ниийшкен гӀолла Тянь-Шански района «Эмгенчи» яхачен Куйбышева цӀерагӀчен колхозай лаьтташ тӀа гӀоргха из. Кердача бертачаа хиво ши эзар гектар совгӀа лоамашкара цеаьна дийтаьертья.

Нарынски областе [illegible] питилетке мерда дахха каналаш деррагаш а лаьрхӀача кхо бӀаь километр гаргга [illegible] Ялатех доахьоеэн кулгалхой дӀайра кавсбрие азиш и [illegible] лаьттий ши эзар совгӀа гектар.

ГРУЗИ: ЦХЬОАГӀОНАХИ ВОШАЛАХИ

«Сабчота Сакартвело» яхача гуржий издательство кепатеха арадаьхад «ПаргӀатча республикай йохаргӀоаца цхьоагӀо» яхадуьне экономика, Ӏилмай, культурдуьне экономика, Ӏилмай, культура дегӀаккхулача советски халкъа карагӀдаьинарех, ленински къаьмий политика хотъаларех.

«Мерани» яхача издательство СССР хьаь ах бӀаь шу дузаш арахийцад «Доашо доакъаш» яха поэта С. Кувяева сборник. Цуна юкъенхай эосий меттала яьча гуржий поэтий произведенеш а советски Грузех йола автора произведенеш а.

Кепатеда кийчдаьд гуржий поэташа переводаш яь сборнига эжарзахь йолча республикай дай[Ӏ]а гозанчий стихотворенех оттадаь «Вешийца нилча шиэ бо[л]аш ва веша» яха поэтически сборник.

КАЗАХСТАН: «ЦЕНТРАЛЬНЫЙ» ЯХА ФОСФОРНИ КАРЬЕР

«Каратаухимстрой» треста гӀишлошхоша Сийлахь - боккхача Октябра 56 шу дизара сайна кхе а бовзаш, [illegible] карьер. Комплексана [illegible]

хӀоаьга гӀулакх а [illegible] хий гулду комплекс, энергетически сетий система.

Шу юкъелахача хина тӀехьа горнякаша дӀаеннай [illegible] кхара беокат совдахха йиь миллион тонн хӀара шера минеральни удобренеш еча заводашка хӀокхахьайта низ кхоачаш йолча сатача - хоржача фабрика хьалхара аргӀа. ХӀаь Жанатасе хьаяй «Каратау» яхача соецгача горнохимически комбинато боагӀагӀча питилетки ерашацам [illegible] массой фосфоритаи толина кхоачаш йола производственни моцностам.

УЗБЕКИСТАН: ЛОРЛАШТА КӀАЛ ДӀАЮВ ХӀАЛАШ

Форда тӀехен тӀера хьалйитача ши эзар метера кхоачаш лакхача дадача Узбекистана лоамашкарча лаьттешка гурӀаь дуь алаташ дӀадийна даьинад. БӀаь эзар гектар дӀалаьшаш алаташ. Моттигерча сортех долча, цу землей дукхе хьалагӀа дала дӀадуьш леладаьча кӀил совгӀа лаьтташ леладераша дӀадийна Востоки - Ӏ» а укх шера арахьоа тӀакхоа «Аврора» я. Дика толалучен хьарадьчен даьттех даха фу. ХӀайнале а масса [и]етте кхьатарра хӀарг техаж кӀиво.

Лоамашка [illegible] дӀадийна а баьнам, [illegible] моттигашка Ӏоьгарйоаллахьа ба механизатораш.

(ТАСС).

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАШ

СОФИЯ. Социалистически Болгаре халкъа боахама дуккхача доакъашкарчен къаьст - къаьстача промышленни предприятешкарчен къахьегамхоша хӀана 1973 шера чотах бу болх, укх шерара производственни планаш хинал хьалха кхоачаш а ю. Кхоь квартала промышленни производство, кепайоазонө бача хоамагӀа, цхьана лаьрхӀача 1956—1958 шерашка арахийцача продукцел дукхагӀа хиннай. 1971 шерарча цу хинаца нийсача яьхка электроэнергиа дукхагӀа я 6,4 процент, машиналатти мехкашта продукташ — 15,4 процент, сийрха бесаш дола металлаш — 7 процент, химически изделеш — 8,9 процент. Ялатий, сома, бьцадаьрий лакха хьункъам яхеь баьб.

Дикка дийбад доахен.

ХӀара бетта-бетта хувалу хьалхагӀа цхьаннена а на йовзаш лакха керда промышленни центраш хьаьуттаиш дала Болгаре Халкъа Республика экономически керта. Аллха цхьан Софийски округа хӀана хьалъеш я 320 промышленни объект. Шераьш модернизаци еш а я Елин-Пелин яхача городера огнеупорни материалий завод а хӀавта нитта Етрополера дахчан-гамий Ӏоакъаш, ю завод а. Болх бе йолаеннай минеральни удобренеш еча комбината эгара хьалхара объект — Советски Союзе техническионовкъостал а деш, «СССР-е хьалъй» яха марна тӀалаттача машинашцен агрегаташцен кийчъяь Девнера колчаче кислорода цех. Болх бе йолалийта ахьна чӀоагӀа езеш хӀелар Кремиковски металлургически комбинатера шийлача прокатн стан.

1973 шера чотах болх а беш, Болгаре къахьегамхоша оба шоай мехкана промышленни потенциал, онда дакъа доац социалистически содружества пачхьалкхенийн низ чӀоагӀдаре юкъе.

КЕРДА КОМПЛЕКС

ВЕЛГРАД. Хьалхь йовлаш латтВосниеград яхача городе витаа Веледата районера даша-цинкоаи руда доахкье йоккха рудник. ХӀаьта кулан гӀо даш йола объекташ, цу дайна ворх[Ӏ] километр гаргга дӀаяха тоннель, — из я хӀана Хьуабехаен СабергӀарча йоккхайча гӀашлоаш пе[Ӏ]. Тоннело вӀаьагӀхоттаргӀа форда тӀара хьалйистача 1.700 метр лакхача метте уала рудниви лоаскъа атагӀа уале обогатительни фабрика.

Специалисташта хетачок Восилеграда юкхера ворх[Ӏ] миллион тонн даша-цинка руда довлла моттиг — Югославе меттел, Европа а эгара дӀадаьегӀа я. Цун цхьадола тӀоевлл сомалла 18 метрга дӀакхоач, иш протега кхоачаш да рудах долла металл.

Кастта болх бе йолалургья руда доахен чакхдоахен керда комплекс. Укхаза юххьанца хӀара шера хьа а йоахаргья чекх а йоахаргья рудай 350 эзар тонн, дул тӀехьагӀа — 800 эзар тонн.

(ТАСС).

ХАЛКЪИЙ ДОТТАГӀАЛО КХЕЛЛА ИСКУССТВО

Н. С. ТИХОНОВ,
СССР Министрай Советерча литература, искусства, архитектура дакъерча СССР Ленински Пачхьалкхени премешта йолча Комитета председатель.

Укх шера еза премеш хьожаь произведенеши балхаши вежарашка йолча дукхача республикай говзанчий я. Цу балхаша къаьста тешал ду советски дукхача къаьмий культура дӀаяо лакхъялара, хьахьокх, Сийлахь - боккхача Октябро хьакхеллача искусства мехкара идеешта, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гӀулакхара мех доккха хӀана ду.

Узбекски поэта Р. Бабаджана пачхьалкхен преми еннай «Дийна хий» яхача поэмах. Из — средназиатски республикай вахаре хиннача овлашгӀарча хувцамех, мела аре кераерзарна юкъ йоланьча ленински декретах, вежаралха долча халкъий доттагӀалах йола произведени.

БӀеши шерашка дегадаьлла махкбоалехьарча наха хий. Цунах дукхаьа легендаш, иллеш, стихаш язъяьй. Советски писатела Р. Бабаджана таханара дийоэстадаьа. Цун поэма турпалаш — хьаха лаьтташ эза даьккха латта беш а ел дӀауттадеш бола вай ханара нах. Шийн произведени халкъа турпалча къахьегамна хетаь автор ше а латт керда вахар хьалдеча хьинаре доакъошхо а хинна. «Дийна хий» яха поэма — ца дукхача къамех латтача Советски Дай-мехка гимн — вай советски литературана юкъе лаьца ондо дакъа.

Лауреат хиннав Башкире халкъа поэтах М. Каримах. Преми ялараца белгалдаьккхав «Шераштта тӀехье» яха цун стихий книжка. Гражданственность, вахарна аьккха бувзам хилар, исторе бакъдолчоа тешаме хилар — даим цу гӀулакхашца белгадъюлаш я М. Карима поэзи. «Шераштта тӀехье» яхача лирика книжка тӀа хьаделл вахар эргадоахача советски сага дӀахьий духовни дуне, цу тӀа хьахьекхаб ханий бувзам, вай таханарча ден башха кхоне. Тоам болча образех хозача гӀулакхех дизз долча цу стихай сборника тӀара из дийшачоа холу хьаьнсера лаьтта доаьара, боккъонца йолча искусствоца хувзаьалара санаргӀато.

Азербайджана столице, 26 бакински комиссара цӀи лелаеча майдан тӀа хьалъегӀий даим халкъа дегашка латтаргдолча гӀулакха хетаь мемориальни ансамбль. Гергача мавзолейна юкъе — дӀадахийтача кулгеш тӀа латташ даим йоага цӀи чуйола кад а болаш волча боллочун бӀаргӀа. Из дерриге композици чулоставь латтача боккхача йеша тӀа — цӀенкха а цӀи йожаргйоацача Бакински коммуна турпалаша, турпалашта хетаьай мемориала сийлахьча композице теркам тӀаоз художественно дика кийчъяь хиларна эза ца Ӏец, кхетам балара боккхача лоархӀаме хиларна я. Вай монументальни искусство дегӀаяра юкъе керда оагӀув язъяь памятник — укх тӀеххьарча шерашка городе хьадаьча, теркам тӀаозаш йолча ансамблех ца[Ӏ] а бяна дӀаяттад шийн йиззача бокъонагӀа. Цу памятника - мавзолейна автораша архитектораша Г. Алескерова, А. Гусейнова, скульптораша И. Зейналова, Н. Мамедова Пачхьалкхен преми хьожаьй.

Еза преми хьожаьй цхьакха цхьа мемориал — латышски цӀена стрелокий музей - памятник — хьаьнчарна: скульптура В. Альберга, архитектораша Д. Дрибаен Г. Лусис-Гринберган.

Сийлен ха тӀа эттача санна Рига майдан тӀа латт кхо салтурпал йӀехьа цӀегкердайех миллаш а юхкаш. Цу сийлахьча бӀалгӀашта тӀехьа чакхйоал цӀечча латышски стрелокий сийна хьаьь мемориальни ансамбль. Ансамбла сийлахьча образаша тоам боалашагӀча тайпара хьахьокх Октябрах карагӀдаьинараш лоралаьраша шоаш латтача хана дегаоиллочьа пролетарски интернационализма идеец, ленински байракха массаза а тешаме хинараш тӀехьенаа дег тӀара оала баркал.

Из памятник — укх тӀеххьарча шерашка советски монументальни искусства дег чу южаш йолча произведенеех ца[Ӏ].

1972 шера Пачхьалкхен преме лауреат а хинна дӀаэттав сатира къьнара говзанча, могае а йоагӀаш масса метте могаеш хьайоагӀа творчество йолаш вола художник Б. Ефимов.

Р. Щедрина — къаьгаж шийтайгарен талант йолча композитора — творчество шерра дӀаийзай Дайхенех доазоэ дехьен. Пачхьалкхен преми еннай композитора укх тӀеххьарча шерашка язъяьча лоархӀамегӀарча произведенешта. Царех я «Безам хила а Ӏац» (керда редакци) яха авторо таханара ди, вай хенарча колхозий юрта бит кхоаш йола опера. Оперик сцена тӀа дукхьаьшха хьахьекхай дог цӀеначча, шертарча кхалсага образ.

Композитора творчествана юкъе къаьстта моттиг дӀалоаш сийлахь-боккхача баьча 100 шу дизара хетаьча «Ленин— халкъа дегашка» яхача оратори. Бахьдолча хӀамех дуэшара формах пайда а эцаш, Р. Щедрина хьаьнбй дег чу йижа низ болаш йола, хӀаьзарча советски музыкана юкъе лоархӀаме событи а хинна дӀаэтта произведенеш. Вай заман хьал ма дарра теркъьде хов художника. долаш дар къаьгагӀа гойтаргдола инкъ лаха гӀерт из.

Пачхьалкхен премеш еннай режиссера Б. Равенскийна художника В. Шапорина, Корчагин Павела роль ловзаеча А. Лоптевна А. С. Пушкина цӀерагӀча Московски театре оттаьча «Драматически кила» яхача спектаклах. Спектакль оттаяь «Мишта чӀоагӀделар болат» яхача романа тӀара. Уйлаех вӀашагӀтехача философски маӀанех безза бола театра керда болх ший йиззача боккъонагӀа хӀахзарча сценически искусства лоархӀамеча произведенешца цхьан мугӀаре дӀаотт.

Вераштта лаьрхӀача литературах искусствах произведенех премеш ялараца белгалбаьккхаб дунен тӀа эггара хьалхарча Московски пачхьалкхен берий музыкальни театра болх из хьалаьчуйтен цун художественни кулгалхочуйтен Н. Сацага гӀолла.

Коллективо эггара тӀехьагӀа оттаьь спектаклаш — «Кхо толстяк», «КӀьнк-хамил», «Йижарий». Цу постановкай музыка, лоаттамо беркать, ниискор, мишарь идеец йаь вӀамегаха зрителашта.

Зрителашта шерра йовзаш дукхаехаш я «Жок» яхача молдавски халкъа халхара ансамбль. Цун солистий группана — артисташта Т. Усача, И. Фуранка, Б. Филиппчука, художественни кулгалхо а керттера балетмейстер а волча В, Курбета — СССР пачхьалкхен преми еннай. Халхархошей музыкантащех халхарна даим къаьста, ма ярра хьахьокх шоай халкъа оаьел.

Зрителаша къаьстта могаеш тӀалийцар Ӏилма-популярни фильмай Киевски студе шиь болх — «Хьайбай мотт», «Уйла йой хьайбашта?». Уж хьадаьраша — сценарей автора Ю. Аликовна, режиссера Ф. Соболевна, оператера Л. Придкина Пачхьалкхен премеш еннай.

Хьайбай оамалий овъайлечамхьаеллаш дола фильмаш Ӏилманиа нийса хилар, хувнара юкъе дакъа доацаш зритель ше а болаш санна, кинодувцара къаьстта способ, дийнача Ӏалама таьшенйя хозал дьахьокха кар — цу дерригача хӀамаша къаьстта довзача сурте гойт фильмаш, кинематографа товам къаьстта баккхаб хеташ.

Иштта Пачхьалкхен преми хьожаьй город Соче хьалъйрча цирка здание архитектурах. Авторски коллективо кулгалхочо Ю. Шварцбрейка, архитектора В. Эдемскайка, инженера-конструктора Н. Тоопкий, инженера-гӀишлошхочо П. Карпова. Укх тӀеххьарча хана хьалъьача эггара лоархӀамегӀеш сакъердамегӀа йолча зрелищни зданех ца[Ӏ] да ши эзар моттиг йола Сочиски цирк.

Еза премеш яларца советски искусства гӀорбаьнка деятелаш дагахьала а бувцаш, са безам бер дукхача къамий юкъарча вай советски культура духьа шерра творчески толамаш карагӀдувлар доаш цар дешна безам.

(ТАСС).

ТIЕХХЬАРА КОНЦЕРТ

Сийсар М. Ю. Лермонтовн цIерагIча эрсий драматически театре кIадоладелер СССР-ан Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаьшу дизара хетадаьча IX-ча республикански художественни самодеятельноста цьаьхьара тIеххьара концерт.

Цу концерте дакъа лоцуш бар IX-ча республикански хьажара III-гIча туре жюрое хьакъоставаь дикагIбола самодеятельни коллективаш.

Шовй говзал гойтуш хилар Веданан, Советски, Ачхой-Мартана, Шелковской районийн художественни самодеятельноста викалаш.

Тховсар хургда цу концерта жоллагIа, тIеххьара, дй.

М. САЛМАНОВ.

ЮБИЛЕЯ СИЙНА

Бакъие наьха хьанташ дизза кхочушдарна цахаддаш къовсам лоьттабеча Грозненски маьхха комбината болхлошна доьхх толамаш декъара дента дикагIа хул.

Къаьстта дика къахьийгар цхьолагIчен цолагIчен маьхх ача заводо болхлошна. Цига кIира сменагIа кхочуш 120—125 процент кхочушдеш хьинаре къахьегарца белгалбаьлла ба болхлой Давыдова Анна, Паладиева Валентина, иштта кхийбараш.

А. ТАРАКАНОВ.

КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН

Карабулакски бурунтолара балхий управление дикагIболчу производственникех цаI ва 5-ча разряда инструментальщик - комплектовщик коммунист Мещеряков Николай Иванович.

Атта дакъа цацар цуьга кхаьчар. Кхаь шера мааэ деша вагIа йиш хилацар. Цул тIехьагIа кIаьнка кулакашта болх бе бийхар. Ца вадваза сискан, дагI къайла даккхалла боккъала кхочар цунга цу беча хазаяча Iаьадкеча балхах.

1930 шера бераьтта шо даьлла аIамига сагар ва дукхьашха бурсвой цунна бIарганйнача хана. Цепвьдна висан ва, буровой йоккхалах, цигачх болх беш болча декал вола надах. Буровой балха веха ваге хеико Николая.

Бурильщика гIоначалла болх беш волча хана Советски Эскаре гIудакх де вигар из. Цига кхо шу даьккха Горагорске цигачх хиннача разведке болх бе юхаверра. Дукха ха ялалехьа Грозненски парафиновка заводе оператовалла балха вода из.

1942 шера март бетта тIом тIа вода Николай Иванович. Строительни батальоне хьожаву из. Цхьабакъда, цу даьча декадах цIи хеза Кавказ лоресе йола 9-гIча Арме дIавохийт из.

Минеральни Воды ахача моттиге лара тIом латтача 1943 шера январь бетта хала чов хилар Николай Ивановича. Баку госпитале дарба де дIавигар из. Цхьа шу гаргга ха яьккхар цо госпитале. ТIаккха дезал болча Орджоникидзевски станице цIавеъа Николай Иванович тIем тIа майра латтаралахь ваьккха йиъ медаль Iолаш. Ялх шу ха йоаккх цо чов зазаш болх бе йиш йолаш.

Кхи цIагIа Iеналуш 1949 шера МалгIабика бурувдетта конторе инструментальщик - комплектовщикалла балха отт из. Цу балха ва Николай Иванович хIанз а.

ТIеххьагIа къахьегарах цунна ехнай Къахьегама ЦIеча Байракха ордена Ленински юбилейни медаль. Шийхьнари ниях ца кхобеш къахьег Николай Ивановича жасаргIча пятилетка задани толамца кхочашдьнара. Иштта шийна болх беш болча коммьостадита хьокхам телаш, царна эшшача гIо деш ва из, шийна тIадкхла гIуллакх товшаме кхочашду.

— Дика ха и вай дахар, — йоах Мещеряков Николай Ивановича, — аз болх бу. инвалидностах лесх а йиду, сона мел эшар долаш а ва. СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен 50 шу дузача юбилеяшта дикача балха толамашца кхочашдахьа хьожвагва со.

А. БАКАЛЮК.

ХЬЕХАРХО

Цу хана Российски Федерацерчагча школашка ялдаь дувлаш дар юкъера школа обучене гIулакхаш юхьаьнцарча классашка дене кердача чулоамага» даьккхо.

—Могардий-те вокхI шу даьнача аIамигача беранта кердача программах деша? — яхаш ёаготта бар хьехархой а дешархой дай-наной а.

Кхо шу хьалха дар из. Цу хана деза шей цхьоалагIарча классерча беранта дешар кердача программах хьехаш я Помазанова Зоя Ивановна. Цо деш дар керда гIулакх доландаь цуй опыт Iомае кхьча школашкара дукхта хьехархой ухар. Укла тIахийта тохкар цар Зоя Ивановнай болх. ХIана аьлча, дукха дар дунгара хьаьза йиш йола гIулакхаш.

Зоя Ивановнай массайола урокаш чулоацам кIоарга болаш, сакъердаме, дешархошта боккха пайда хьабдлаш хулар. Дешарах дика кхетар берий, массане а хIаьа уроке хьицаре дакъа лоацар дар. Цудухьа, хьалхарча шерашка слика, цхьаккха а дIа ца къасташ дихачи толамашца юххьанцара школа чакхьевкха хIана йиьлагIча классе дIахо дешаш да кхо шу хьалха Помазановас хьалхара алапаш хьийха бераш. ХIата Зоя Ивановна?

Из укх шера керда цхьоалагIа класс хьа а ийца болх беш я. Юха а просвещене министерствосн хьехархой говзал лакхьеча институтех Зоя Ивановнайна тIадиллах цхьоалагIча класса дешархошта кердача программах дешар хьехара бехктохкаме гIулакх. Цудухьа юха а ух из йолча кхача школашкара хьехархой.

Укх деношка цо болх беча школе хилар района массайолча школай кулгалхой семинар. Царех дукххабараш хилао Зоя Ивановнай урокашка. Цар дика могайно хьехархочун говзали дешархой эшнеши. Дешара процесс йоагIача тайпара аIаштIехьаккхар, хIара бера оамалаш, цар хьалкъал довзаш хилар, урокашта тейтара пособех бизза пайда эцар, балха юкъе дешархой теркам тIаувзаргбола методин юкъекхулар — уж гIулакхаш да Помазановайх тIехдика хьехархо аьнна цIи йоаккхийтараш.

Зоя Ивановнас ший дешархой аздех дешей Iомабарал советIа уж вахар, гонахьара Iалам довза Iомабу. Цун дешархошта дика хов сендухьа «Ваш дуне тIа Даьхел хозагIа мохк», фу яхилга да «Машаро хьахходл, тIемо лохаду» яхар, цар хало йоацаш аIашагIьеш Даьхех, партех, Москвах йола предложенеш, книжкаш тIара дийшар дувзаду шоаш вахарца эйнкачунца.

Дешархошта еза шоай хьехархо. ХIана аьлча, из массахана дог-уйла царца йолаш, ший деринга вахар кхуваш йоагIача тIехьенна дIадеша сар я. ХIана шин бутт хаоц баьнна Зоя Ивановнас керда класс хьайица. ХIанзачул тIехьагIа Iалахьате дукха къахьега деза цуй уш бераш наькъа даьра. Цу гIулакха Зоя Ивановнай аьтту бора ца хилавах, цун низ а хьакъал а цунга хIа ца кхачарах цхьаккха шеко яц.

25 шу да Зоя Ивановна Помазановас Кизлярски педагогически училища йистевьккхачул тIехьагIа вай ювцача Карганински юкъерча школе болх бу. Цу йIаьхача хана мах баь ваьгоаца педагогически балха опыт Iоаьнй цо.

Каст-каста хул Зоя Ивановнай районнин а республикански а педагогически дешерашка, методически объединенешка, семинаршка, докладаш еш, беседаш еш.

Дукхача шерашка вай эпара бозагIа болча наха бераш кIоаргга знанеш лакха кхетаме тIехдика душ хьайоагIача Помазанова Зоя Ивановнай къахьегама вакъ белгалбаьй «Халкъа просвещене отличникан» значокаца, РСФСР-и Нохч-ГIалгIай АССР-и просвещене министерствай сийлен грамоташца, кхы дукхача совгIаташца.

Г. СЕХИИ,

Шелковской районе инспектор.

ЮБИЛЯРИЙ СИЙНА

Укх денношка Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университете аIашагIкхийтта студенташ, хьехархой, хьаьший баькхабар укх тIеххьарча 50 шерай хадавза тайп-тайпарча дешара заведенешка хьехархочун болх беш хьайоагIача Мальсагова Тонтий Тамарай 70-в, хIаьте исторически Iилмай доктора Гриценко Николай Павловича 60-в шу дизар дацде.

Шовзткъаш итт шу да Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета всеобщи исторе кафедра доцент йолча Тонтий Тамарас Iилман - педагогически, общественни болх бу. Цу юкъа дукха хиннаб цун дешархой. Бакъда аIалла а бац шоай хьехархочох хоза, дег тIара доагIа дош эггдоацараш.

Иштта дукха безаме къамьалаш дар торжественни заседане дакъа лоацаш хиннараша шовзткъа шера Iилма - педагогически болх беш хьавоагIача исторе, метта, литература Нохч - ГIалгIай Iилма - тохкама института директора заместителаш вов. Гриценкох а.

Заседане юбилярий безбе баьккхача хьаьшаьшта юкъе бар Дагестански университета [illegible] кафедра заведующи профессор вов. Кашкаев, Черой - Балкхарой Iилмий - тохкама института Iилман секретарь вов. Халаев, Къилбаседа - Кавказа Лаххехьарча школай центра директора заместитель вов. Этенко, кхыбараш.

М. РАШИДОВ.

МАГIАЛБИКЕРЧА ЮННАТИЙ ГIУЛАКХАШ

Укх юбилейни 1972-ча шера дикача гIулакхашца белгалбаьйнаб МагIалбика районерча школай къона натуралисташ.

Вознесенская ахача станицерча № 1 йолча юкъерча школа опытна участка тIа юртбоахама культураш кхееш юннатий 9 звено яр. ХIара гектарь тIара цар чудера рожь — 25 центнер, кIа—22, бовра — 27, хоартол — 280, свекла — 210, помидораш — 120, моркопь — 60, хох — 90, саьмарсакх — 80, комсаш—120 центнер.

Иштта дика толамаш даьхад Нижаркъерча № 12 йолча юкъерча школа юннаташа а. Цуд совгIа цар дикка къахьийгаб шоай рискала кочнаш тойдеш а. Дукха гаьнаша кIотарагашк аIоегIар цар цига. Къаьстта дувца деза цу школе массехк шу хьалха дела болх беча гаьнаш лоацача дружинай гIулакххех. Цу дружинай девиз: «Тхо Iалама новкъостий да» яхаш я. Диззача шера ла гIулакхаш хул цар. ХIанз уж хийлуш ба Iаи заказаль ралзавараштэ меда ха эттача наона полковника а. Цу гIулакха юннаташта накъаборгба шоай школьни участкашкара цар гуахьа чуйиша хьуанхьам. Юннатий балла ма доагIа кулгел деш ва йоккха опыт йола педагог, биологи вьха А. Х. Яндиев.

№ 11 йолча барлIшерарча школа юннаташта а кертIдаьнинад дика толамаш. Цу школа юннаташа шоай участке массадк шера хоартол дIадоалт баьча тодкамо хьагучадаьккхад: 15 — 20 сантиметр кIоаргал долаш дIайийна хоартол эгара дикагIа тIайоалага. Иштта цар эйнинад кабтц рассадах ца юни фу дIадийча дикогIа хулалга.

ЕррагIча МагIалбика районе йоазаш а Долакова № 7 йолча юкъерча школа дешархой производственни бригада. Шовзткъа сагах латтача бригада доалахьа а «МТЗ-3» яха трактор. Юртбоахама урокашта 9—10-ча классашкарча дешархоша Iомаду теоретически практически гIулакхаш. Укх шера май бетта 15 дешархочо экзаменаш дIа а еина трактористий удостоверенеш хьайийцар. Цудухьа дукхагба цу школа выпускникаш «Ингушский» совхозе механизаторий балхаш деш.

ХIара бIаьста «Ингушский» совхоза кхашка къахьегаш хул дешархой производственни бригада. Урокашка Iомаяь теоретически знанеш практически дIатIоагIъю цар цига.

ДикагIдарах цаI лоархIаш я Яоккхеча Ачалкхерча № 17 йолча юкъерча школа производственни бригада а. Аккан каникулаш долча хана «Алханчуртский» совхоза кхашка къахьийгар цар. Свекла дIайийна 5 гектар йола участок лелайир дешархоша. Цар шоай участка тIа массетказа мака баьккхаь кIатIаькиача свеклай мугIараш инйлхир. Даьча гIулакхага хьежжа хилар хьунхьам а.

Дешархой юннатий кружокашка, производственни бригадашка юкъеххулар боккха пайда луш гIулекх да. Дешархой къахьега Iомабарал совгIа царна профессиональни достам балара а дика накъадоал из.

А. АЛИРОЕВ,

МагIалбика гороно инспектор.

ЦIЕЙ ДЕЗДИР СОВЕТСКИ МИЛИЦЕ

Укх деношка М. Ю. Лермонтова цIерагIча театре советски милице 56 шу дизара детаь торжественни собрани хилар. Из хьайийлар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Я. Правенке. Цул тIехьагIа доклад йир Нохч-ГIалгIай чурча гIулакхий министра Н. И. Гусинна. Докладчика ховдамболлаш дийцар Советски милице деналерча исторех, цар тахан общественни порядоки советски доладьеш файла лорееш лоаттабеча хьовсамах, белгалбаьхар шоай са ца кхоаеш наьха сатем лорабора даим ха тIа латтараш.

Милицена хаьрагIдуеллача дуккхача дикача гIулакхех дийцар «Старогрознефть» НГДУ парторганизаце секретара вов. Гережнин, Грозненски химкомбината слесара вов. Мамаева, «Красный молот» завода партиома секретара вов. Кузнецова, кхычар.

Собрани чакхйоалаш республика чурча гIулакхий министра приказагIа тIехдика болх баьча милице болхлошта «Советски милице отличник» яха цIин милицена доккха гIо лоаттадаьча дружинникашта мах бола совгIаташ, ахчан премеш елар.

Доппоча гуйреяна цхьана Молдаве хьалхара ха хьотт. Молдаванка «Ха ла жокI» — «Жоке арвазала» аьлча, из ялат чуйина далара, бошкашка вино кхуеш хоатIа, кхалнаькха гнагаш сейна маьлха зIаварашка къегаш комсий гайдолгаш ухха ха я.

«Жока» ахархочун къахьегама сий ду. Дега гIозален, сакъердама символ я из халхар, ашарашка, ялашка гIолле, бегаш беш наьха камоаршал хьахьокха ха я из.

Цу цIей цIерагIа я Паччахьалкхен халкъа халхарий ансамбле «Жок» яха цIи. Къамаш багахбуьнашцара дика мел дар хьаьзц цу ансамбла.

Ансамбла программина юкъе да сиха халхараш, дукххабараш дакъа лоаца хореографически композицеш, белаше сурташ.

СУРТА ТIА: ансамбла наIаьй маьха группа «Карпаты» яле хьийзар деш я.

Е. Фрайнинкова, Э. Мечникова сурташ.

ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Грант арадуол [illegible] [illegible] [illegible].

Доазол дехьара

ФРГ: ХУРГДОЛА ПАРЛАМЕНТСКИ ХОРЖАМАШ

Хоржамашта хетадаьча плакаташа къоаргаьнай малхбузенгерманск говзадашкара афишаш хьаьэтта тумбаний цIеной пезаши. Рейнера хоржамий кампании Iалахьате сихъеннай. ФРГ-е бехача 40,8 миллион граждание бокъо я 19 ноябре хьалхьалхa деча парламентски хоржамашка кхаж тасса. ДукхагIчар хьаьшa тIехьа кхаж тосс дьежача хоаргда дIахоача дагь шера ФРГ керда правительство малагIча партех хургья.

ФРГ исторе чухь цIаккха а ца хиннача тайпара а кIанзара хоржамашта хьалхара кампани. Федеральни республика хьахинйча хана деза парламент духхьашха цун полномочеш чакхъкалехьа дIа а хийцай. бундестаге хахал хьалха хоржамаш да а оттайаьд. Хоржамашта хьалхара кампани селлара лоаьча хеташка хIахо духхьашха чакхйоаккхаш а селлара шеи сихъенней а я.

Общественни мнене институташа хIара кIиргагIа хIана еттаи аьниа кеааатт гаждадашка аьча опроса результаташ, цига шоай толашиошки каттар а деш: «Хьанна тIехьа госсаргбар оаш кхаж, нагахьа сайна хоржамаш хьатIазоагIача кIираюиймахь хулаш хилча?» Институташка хьакхоача жоаш массе тайпа кул, цхьабакъда, цар а Боннерча хьаккагIбола политически наблюдательий а «уйла цхьан йоаш тIа сош: шойла аIашдухьал латтача партей шин блока — социал-демократийн парггIатача демократийн доаладеча коалиие а оппозиционни ХДС/ХСС а хоржамашка голосашта дукха сове яхха аIаштIехьдоале тамаш я.

Цунна белгаллоалац да дукхьал кIара харжархочун голос бахьан долаш лоаттабеча хоржамашта хьалхарча къовсама магаш я.

Шоай хоржама платформаш аIаштIехьа а яьха, копатеха лоаьйдай мехкарча керттерча политически партешa. Хоржамашта хьалхара къовсам Малхбоалеиней Малхбузенини юкъера кхохкам кIаьабарей гIулакхаш лоттIадахарея политика дIахо йахьар дукьа лоаттабу доаладеча партеша — СДПГ-еси СВДП-еси. Шийна гIойле йоацаш йола вонхьалча политика дешай хьакъехьара ноченика ца гIоттае а гIертаи, ХДС/ХСС оппозиционни блока безам ба чухьара проблемаш хьалхарча плане оттае. Инфляци хургья экономика а финансаш а меллургья. хIаьта иштта социал-демократаш цIахо а Iаьдала керте баьнига Iалашлеш бола «коммунистически кхерам» тIабоагIаш латт яхаш харжархой уйзарбоях цо.

«Шоай мехках доккхал де йиш йолаш ба немций», — хоржамашта хьалхарча плакаташа харжархошка кхайк канцлер В. Брандт. «Стабильноста лаьда тIа прогресс аIаштIехьаккха гIеот ХДС» — кхайкаду оппозиция лидера Р. Барцела. Цхьабакъда, моттигахча кепайоаено белгалдоаккхачох, хоржамашта хьалхарча плакаташа воздейстии кIезига ю гIулакххех дика кхеташ болча малхбузенгермански харжархошта. Царех дукхагIчар хьогге а деза ходдадьд шоаш хьанна тIехьа кхаж тоссаргба, цудухьа массаза сайна «шоай» партеша тIехьа кхаж а тосс.

Цунца цхьана, 10 процентатара 20 процентага кхаччалца бола харжархой цхьанна а партецара шоай бухсоцаш йола гIулакххаш къоастадьбаьнабаш хIанз а. Иззамо мара кхи хош дац, харжархошта ханий дела 21 шератара 18 шерага кхаччалца лохъаьчча тIехьагIа, хоржамашка духхьашха дакъа лоацаш болча 4,8 миллион къоначи харжархоша кхаж миппа тоссаргба. «Цхьан деша тIа уйла сеца балана болча цу харжархой» голосаш а шоашкахьа яха гIерташ ФРГ керттерча партеша «чаабхьал» дерашь а.

«Голосашта деш доля чаравьда» цкъаза чIоагIа зоакй болаш хул. Шийв хоржамий округе самолета тIара парашютана чутоссавеннав СВДП-егара бундестага депутаталла оттаваь кандидат Меллеман. Цул тIехьагIа Эмс яхача хих дехьавьалар ва вокагIа, ше доаддаш чиа проб а йиша, цу тайпара шийна парте гонахьара своедлоранна йоакхо еш хилао дIахьожжахр дукхьа. Цул тIехьагIа дикагIча фух болча дин тIа а вагIаш, цун хоржамий округа чуйоагIача юкта а ваха, цига шийна парте реклами материалаш дIакъа волавенна г-н Меллеман.

Бе йоаллаш йIаькха Iаса а йолаш, белажах лолаш талсиш а долаш Бонне ваха ёдальнав ХДС-агара депутаталла кандидат Тоденлеффер. Хоржамашта хетадаь цул лоазинг цовллазнев дог тешадеши да: «ГIаш лелаччи сабар да».

Дегаиьаь ца валлал дукха а хоржамашта хьалхарча арсеналера политически партей ерожча методашн спекстиацан: цига дап цхьаболча кандидатий къаьстта шоай тайпара гIулакхаш а, цIи хезача писателаша, артисташа, спортсменаша дакъа лоацаш йола хоржамашта хьалхара аппушкатимаш а. Масала, хоржамий кампеня СДПГ хьаллоиц писателаша Г. Беллея Г. Грассеи хIаьта иштта августе Мюнхенерча стадиона тIа олимпийски дIа лотаьча спортсменка Х. Шюллера а.

Хоржамашта хьалхарча кампанейна дьархIа официально 100 миллион гаргга марка дIахийцай бундестаге викалаш оттабаьча кхаь партеша — СДПГ-еча, ХДС/ХСС-а СВДП-ена. Дукха совгIа эшшагIа йоацаш ФРГ промышленни гIоазарашкара ужжал маркаш кхь тIа а кхоачерсеъ. политически эмболхарашта хетачох, йоккхача капитала оппозиционни блокага ХДС/ХСС-ага, Цу партешкахьа я иштта ФРГ дерригача аьттехьарча нижий пропагандистски рупор а — Шпрингера газетии концерн. Варшелан Шпрингерех юкъе дах зоахалол, яздорз «Штерн» яхача малхбузенгермански журнало. Брандта — Шеела правительство дIалаккхар дукха аIашагIкхийттача йоккхача коалице дакъа да. Цул совгIа, цу коалицена юкъейоагIа Баузра концерн сайна йола йоккхий издательстваш ясинаш ца Iеш, иштта йоккхий промышленни концернаш, банкаш, страховой обществаш а...

«Квик» яхача журналаца хьовзаьбча шай аферица доча оагIорахьара йоазаш йолча Баузера концерна инициативагIа. ер шу доладеннача юхьье конфиденциальни аIашагIкхетар хилао ХДС-ен промышлени гIоазарийн викалашта юкъе. ВIашагIкхетара кейттеа дош. кадора цунна дувзаденна «Вербен унд феркауфен» яхача Баузра концерна журнало. — юха а Iаьдала керта фу каь оттаргья-хьогI ХДС/ХСС.

Къахьегамхой хьаштаи хоржамашта хьалхарча кампание массаза сайна хьал а лоацаш дакъа лоац Германски коммунистически парте а. Малхбузенгермански коммунисташ долла хIама дергда, белгалдоаккх ГКП хоржамий программа тIа. Европера кхохкам кIаьлдбарга йола ниъв реакце низашка ца бехкийтар дукха. ГКП-ас демократически низаш тIахьийхар ХДС/ХСС Iаьдала керте ца оттийтара. хIана аьлча ца кхераме хургдар ФРГ-ера кхохкам кIаьлдбара, прогресса, демократически бокъонашта.

...Массехк ди мара дисадац хоржамаш хила, 19 ноябре бийса геттара юкъеххача хана электронно-вычислительни устройстваш итогаш ергья кердача парламенте — вордIхIазагIа хержача бундестаге совле яккхао дукха лоаттабаьча къовсама. Цу итогаца хьалххагIа а дог гIоадаккха хала да, цхьабакъда, кхы хIама дика кхеташ да: 19 ноябре хургдолча хоржамех хьахиннарех гIийла хургба дуккхача хьале Германе Федеративни Республика дIахо хьовгбола наьх.

М. ПОДВИГИН,

ТАСС корр.

Бонн.

ЗАИРА РЕСПУБЛИКА. ЦIи лаьача африкански Конго яхача хий [illegible] 300 эзар киловатт мощность йола Инга яха йоккхача гидроэлектростанце хьалдара арIа. Мехка Киншасе, Нижний Заире Шабан яхача [illegible].

СУРТА ТIА: Заирски инженер Масунда гидроэнергетически комплекс хьалъерех ва.

Л. ВОЛЬНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ООН КЕРДА ЧЛЕНАШ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Массане а къайлагIа кхаж а тесса ООН Генеральни Ассамблей экономически социальни совета керда нйс член хержар цу совета хьалхагIа хержа хиннача члений полномочей кхаь шера ха чакхъялаьна дувзаденна.

Укх мехкий викалаш хержар: Алжира, Бразиле, Франца, Мале, Монголе, Голландe, Испане, Тринидада. Тобаго, Уганда. Цар полномочех за дIайоладу 1973 шера I январe.

Укх шера хержарел совгIа совета юкъебола 16 кхача паччахьалкхений викалаш: Боливе, Бурунде, Чиле, КНР, Финляндe, Гаитe, Венгре, Японе, Ливана, Малагасийски Республика, Малайзе, Нови Зеландe, Нигера, Польша, Советски Союза, Великобританe, США, Заира.

ХАРЦ АХЧА ДОАРЖАДУ

ХАНОЙ, 16 ноябре. (ТАСС). 2 а 5 а доиг йолаш Iалахьате дукха харц банкноташ чуккхайсар США авиаце 19, 21, 26 октябре Тханьхоа, Шонла, Хатинь яхача къилбаседавьетнамски провинцешка. Из хьаьхайкадаад Вьетнама паччахьалкхен банка эмиссиони отдела заведующе Ву Тхенеа. Цо дагалохийтар, шин бутт хьалхагIа уйла а еш, вIашагIкхийттача Штаташа 1 доьга маьха миллионий харц ахчан зинкаш Вьетнама Демократически Республике йоаржаь хилар.

Харц банкноташ доаржадар, аьлар Ву Тхенеа, — из ДРВ суверенитета гIожагIча тайпара тIакхувдалга хиина ца Iеш. тIом барха хьакъехьара дунен халкъашта юкъера законаши обычеша телхар а, харц ахча дерашца къовсам лоаттабарех йола 1929 шера 20 апрелера кIал гIолла вIашагIкхийттача Штатий куьг а латташ йола Женевски конвенци телхар а да.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 ноябре.

9.30 — Передачий програмна. 9.35 — Керданарш. 9.45 — Дешархошта, оборто. 10.15 — «Наькъаш тайпа, труаре куд» яха художественни фильм. 11.40 — Пятилетка 2-гIа шу. 16.15 — Питаниш цIерагIа йолча паччахьалкхен академически эрсий халкъа хоре концерт. 16.05 — Передачий програмна. 16.10 — Вертайнича концерт вахар. (Зоологех йола дешархошта). 16.30 — Передачий програмна. 16.35 — Берашта йола фильм. 17.00 Идеологически фронта бIухой. Пропагандист Шевчук. 17.15 — Документальни фильм. 17.20 — ЙисалгIча пятилетка хьалхалаттараш. Ленина цIерагIа йолча Грозненски механически чоидаьхача заводa установка начальник Ахкадов (гIалгIай меттала). 17.30 — Киножурнал. 17.45 — Нохч - гIалгIачу гIолле. Информационни програмна (эрсий, гIалгIай меттала). 18.10 — Миллионий ленински университет. Болхлой класс вай обществе вертнра ина ба. 18.45 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.55 — Берашта йола мульт. фильм. 19.00 — Дунен хьалхашта юкъера панорама. 19.35 — Бософа телевидени. Экрана тIа эггара хьалха. «Пиросмани» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни програмна. 21.30 — Бософа телевидени. 1971-ча 1972-ча шерашкара телевизиони конкурса [illegible] выступленеш. 23.00 — Керданарш. Передачий програмна.

15 ноябре.

9.30 — Передачий програмна. 9.40 — Керданарш. 9.45 — Дешархошта концерт. 10.15 — Бософа телевидени. «Бренда нерт на яха телевизиони — художественни фильма хьалхара сери. 11.30 «Нурен дIайолалла хьалхарча денош» яха телевизиони очерк. 15.00 — Лауреаташ дIахьокх вай. 15.40 — Передачий програмна. 15.45 — Спорта йола беседаш. 16.25 — Передачий програмна. 16.30 — Берашта йола фильм. 17.30 — ПоварагIакха союз. Бурятски АССР. 18.00 — Нохч - ГIалгIачу гIолле. Информационни програмна (эрсий, нохчий меттала). 18.30 Хоаммаш, реклама. 18.30—«Масха йола сирнишна» яха документальни фильм. 19.00 — «Ха». Информационни програмна. 19.30 — Теремок. 20.00 — Фильм. 20.05 — Сатирически объектива. 20.30 — Бософа телевидени. Хоккей йола СССР-а чемпионат. Ленина цIерагIа йолча централни стадиона спорта [illegible] трансляци. 21.45 — «Дуйдиан раль» яха телевизиони фильм.

РАДИО

14 ноябре.

6.30 — Юртара Iуйре (эрсий меттала). 6.40 — Хоамаш. 7.30 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.35 — «Сердало» газета обзор. 8.15 — Передачий програмна. 8.35 — Нохч - ГIалгIай лирически ашараш. 8.45 — Эзапцова «Къаракъсолта» яхача дуцарех йола композици (гIалгIай меттала). 16.00 — СССР аIашагIкхелла 50 шу дизарга Советски республикаш паччахьалкхена аIашагIкхетар яха беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — Индустре бозагIа (нохчий меттала). 16.30—«Юртара хьехархо» яха очерк (эрсий меттала). 16.45—Вай индустриальни мохк (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

[illegible]

15 ноябре.

7.30 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.35 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.15 — Передачий програмна. 8.25 — Нохч - гIалгIай ашараш. 8.45 — СССР аIашагIкхелла 50 шу дизарга. Владимир Ильич Ленин Советски социалистически республикай союз аIашагIкхелла ва (эрсий меттала). 16.00 — Юртбоахама къахьегамхошта йола концерт (эрсий меттала). 16.30 — Юртара вахар (нохчий меттала). 16.45 — КПСС-а XXIV-ча съезда сацамаш кхочушдеш: Нохч-ГIалгIай индустри (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.30 — Кагархой вахар (нохчий меттала). 20.00— Нижай - Юртовски районе художественни самодеятельноста дошкъашкой выступленеш ею ба (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, бе-беча оагIорахьара мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 7—12, Грозне 9—11 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, лоадама йоачаш а йоацаш, цхьацанайолча моттигашка дохк а доаллаш, бе-беча оагIорахьара мух а хьекхаш ха хилен фегара температура байсашка — 1+4 градус, деношна 8—13 градус йIовхал йолаш хила тарлу.

Метеостанца.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грозный-51, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-00; редактора зам. — 3-30-11; бехктохкама секретара — 3-34-30; партийни вахарий культури. отделий — 3-61-40; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; хоамий отдела бухгалтери — 2-00-71.

«Грозненский рабочий» издательство типографи. Революци проспект 7/04.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-30-11; ответственного секретаря—3-34-30; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-40; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-00-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/04.

С400042.

Заказ № 9006.